

Sexköp och fiskmetaforer

En diskursanalys av prostitutionsdebatten 1993-2011

Författare: Carolin Sjöstrand
Kandidatprogrammet Kultur
Institutionen för kulturvetenskaper,
Göteborgs universitet
Kandidatuppsats 15 hp, VT13
Handledare: Elisabet Apelmo

ABSTRACT

PROGRAM: Kandidatprogrammet Kultur

INSTITUTION: Institutionen för kulturvetenskaper, GU

ADRESS: Box 200, 405 30 Göteborg

TELEFON: 031-786 0000 (vx)

HANDLEDARE: Elisabet Apelmo

TITEL: Sexköp och fiskmetaforer. En diskursanalys av prostitutionsdebatten 1993-2011.

FÖRFATTARE: Carolin Sjöstrand

ADRESS: G:a Ceresgatan 9 41757 Göteborg

E-POSTADRESS: guscarsj@student.gu.se

TYP AV UPPSATS: Kandidatuppsats, 15hp

VENTILERINGSTERMIN: VT 2013

"A discourse analysis of the debate on prostitution 1993-2011"

The aim of this essay is to investigate how prostitution is constructed in the debate. The analysis is based off debate articles from four of the biggest Swedish news papers. Articles from two periods of time has been chosen, 1993-1999 and 2008-2011. The specific periods were selected because they revolve around the Swedish ban on the purchase of sexual services in 1999, and when it was evaluated in 2008. With a constructivist aim based on gender research, the themes and subject positions of the debate are explored via discourse analysis. Throughout the analysis, the two periods are compared. The themes in the debate are very similar between the periods and deals with the ban, sexuality and independence. During the latter period another theme is brought up: Trafficking. The subject positions is constructed for the parts of prostitution and are based upon whether or not the participation is voluntary.

Keywords: prostitution, debate, discourse analysis, gender studies, constructivism

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Introduktion och bakgrund	1
1.2 Syfte och frågeställningar	2
1.3 Forskarreflexivitet	2
1.4 Uppsatsens disposition	2
2. Tidigare forskning	2
2.1 Prostitutionens historia	3
2.2 Begreppsförståelse och den splittrade femininiteten	4
2.3 Lösning eller problem?	5
2.4 Reglerade kvinnokroppar	5
3. Teori/teoretiska ingångar	6
3.1 Diskursanalys	6
3.2 Socialkonstruktivism och språk	7
3.3 Genusvetenskapligt perspektiv	9
4. Metodologi	9
4.1 Analysfrågor	10
5. Material	11
5.1 Urval och avgränsningar	11
6. Analys och tolkning	11
6.1 Tidsperiod 1993-1999	11
6.1.1 Benämningar	12
6.1.1.1 Den köpande parten	12
6.1.1.2 Den säljande parten	13
6.1.2 Teman	15

6.1.2.1 Lagens vara eller icke vara	15
6.1.2.2 Sexualitet och moral	17
6.1.2.3 Det fria valet	21
6.1.3 Kön	22
6.1.4 Subjektspositioner	24
6.2 Tidsperiod 2008-2011	26
6.2.1 Benämningar	26
6.2.1.1 Den köpande parten	26
6.2.1.2 Den säljande parten	27
6.2.2 Teman	27
6.2.2.1 Lagens vara eller icke vara	28
6.2.2.2 Sexualitet och moral	30
6.2.2.3 Det fria valet	32
6.2.2.4 Trafficking	34
6.2.3 Kön	37
6.2.4 Subjektspositioner	38
7. Sammanfattning och avslutande diskussion	40
8. Litteratur- och källförteckning	42
9. Materialförteckning	44

1. Inledning

1.1 Introduktion och bakgrund

Det sägs ibland att prostitution är världens äldsta yrke. Det finns också många som motsäger detta, både rörande hur länge prostitution har förekommit och huruvida det är ett yrke. Oavsett åsikt så är prostitution något som diskuteras, debatteras och lagstiftas i hela världen. Det finns många olika typer av restriktioner och argument, men det kan sägas att prostitution i princip aldrig är oproblematisk. Prostitution har länge varit en kvinnofråga, med kopplingar till makt och sexualitet. För mig som feminist är det något som länge har intresserat mig och många feministiska teoretiker har stött och blött frågan under lång tid. Ska någon skyddas - och i sådana fall vem? Är prostitution kvinnoförtryck? Finns det några lyckliga horor - och vem bestämmer det? Hur prostitution, äktenskap och kroppsligt ägande hänger ihop diskuterade redan Mary Wollstonecraft och senare Simone de Beauvoir (Eduards 2007:137). Catharine MacKinnon diskuterar hur sexualitet konstituerar genus och den manliga dominansen (Freedman 2003:90), och Susan Brownmiller menar att sexuellt våld och hotet om densamma skapar en manlighet kopplad till aggression och våldsamhet och ger män kontroll över kvinnor (Freedman 2003:97-98). Ellen Key diskuterade äktenskapet i svensk kontext under 1800-talet och menade att om kvinnor fick bejaka sin sexualitet och njutning skulle prostitution upphöra (Lindén 2005:324). Många diskuterande svar på komplexa frågor och hos mig väcker det tankeverksamhet och nyfikenhet och hör samman med synen på sexualitet, kön, makt och demokrati.

Det har nu gått fjorton år sedan införandet av förbudet mot köp av sexuell tjänst. Det var ett ställningstagande som var unikt för Sverige. På många håll uppfattades det som radikalt att kriminalisera enbart köparen. Vid tidpunkten för införandet av lagen var jag bara elva år och således inte särskilt insatt i vare sig prostitutionsfrågor eller lagstiftning. Men jag minns att jag i många år efteråt trodde att det *alltid* hade varit olagligt att köpa sexuella tjänster och att de flesta andra länder hade ett liknande regelverk. Både att det för mig var den normaliserade synen på prostitution och att det inte visade sig vara så är intressanta utgångspunkter.

Inför den här uppsatsen blev jag intresserad av att undersöka hur prostitution konstrueras i den svenska debatten, före och efter lagändringen 1999. En debatt är intressant i sig eftersom många olika människor kommer till tals där. Vem som helst får skriva in till en tidnings debattsida, dock sker alltid urval via redaktörer och ansvariga utgivare. Människor som bara skriver in en gång och människor som är ständigt delaktiga i debatten möts här. Här blandas

åsikter och begrepp, här konstrueras prostitution och det är på vilket sätt den gör det som jag vill undersöka.

1.2 Syfte och frågeställningar

Den här uppsatsen kommer inte att behandla den svenska sexköpslagen i sig, hur eller varför den kom till. Istället kommer jag att fokusera på hur debatten kring den har sett ut. Jag har valt två tidsperioder: 1993-1999 och 2008-2011. Den första perioden fångar tiden före lagen samt det år den infördes. Den andra undersöker debatten cirka tio år efter införandet, då lagen utvärderades och skärptes.

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur prostitution konstrueras i debatten över tid. Detta mynnar ut i frågeställningarna:

Vilka teman går att urskilja?

Vilka subjektspositioner konstrueras?

Har debatten förändrats över tid och i sådana fall hur?

1.3 Forskarreflexivitet

Det finns ingen objektivitet i forskningen. Alla är formade av sina föreställningar och förståelser för omvärlden och detta går inte att bortse från under forskningsarbetet. I den här uppsatsen används diskursanalys, som bygger på tolkningar och det är möjligt att analysen utförd av en annan forskare skulle se annorlunda ut. Det viktiga är att tolkningarna motiveras och stöds med teoretiska underlag (Bergström & Boréus 2000:258).

1.4 Uppsatsen disposition

Efter en presentation av syfte och frågeställningar i punkt 1.2, följer nedan en orientering i det forskningssammanhang som prostitution ingår i. Därefter läggs de teoretiska perspektiven i punkt 3 fram som ingångar till analysen. Sedan beskrivs metoden och materialet, dess urval och hur analysen kommer att gå till i punkt 4-5. Slutligen presenteras analysen och tolkningen. Först analyseras tidsperioden 1993-1999, där teman, kön och subjektspositioner tas upp och behandlas i punkt 6.1. I punkt 6.2 analyseras tidsperioden 2008-2011, enligt nämnda uppdelning. Uppsatsen avslutas med en sammanfattande slutdiskussion, punkt 7.

2. Tidigare forskning

Det finns mycket forskning om prostitution. Bara en enklare sökning via databas ger många förslag på avhandlingar, artiklar och antologier. Ämnet angrips på många sätt, bland annat

geografiskt och historiskt. Det är omdebatterat utifrån bland annat kulturella, rättsliga, stats- och genusvetenskapliga perspektiv.

Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster, som i vardagligt tal brukar kallas för *sexköpslagen* trädde i kraft den 1 januari 1999. I samband med sexualbrottsreformen år 2005 upphävdes sexköpslagen och straffbestämmelsen, köp av sexuell tjänst, fördes in i brottsbalkens 6 kap. om sexualbrott (6 kap. 11 § brottsbalken) (Utbildningsdepartementet 2012). Den kallas dock fortfarande för sexköpslagen. I och med införandet av sexköpslagen 1999 så skedde något unikt internationellt sett i Sverige. Min undersökning i denna uppsats kommer att behandla prostitutionsdebatten i fyra svenska tidningar i ett urval som orienterar sig kring tiden före lagändringen, samt cirka tio år efter införandet. En mer detaljerad beskrivning av urvalet sker under 5.1. Eftersom min avgränsning avser svensk debatt och kontext, är mitt urval av tidigare forskning viktiga nedslag inom den svenska prostitutionsforskningen.

Justitiedepartementet gjorde en utvärdering av sexköpslagen, ungefär tio år efter införandet (SOU 2010:49). Den undersöker hur lagen har fungerat i praktiken och på vilket sätt den har förändrat de prostituerades situation. Bland annat konstateras att gatuprostitutionen minskat, att den växande prostitutionen på Internet är svår att verifiera, att lagen har en avskräckande effekt på presumtiva köpare, och att en majoritet av befolkningen stöder lagen (SOU 2010:49, s. 18-21). Utvärderingen tas inte upp närmare i forskningsöversikten i den här uppsatsen, men är ett exempel på att lagen fortfarande aktualiseras och diskuteras och hur prostitutionsdebatten fortsätter att vara ständigt aktuellt och därför intressant som analysobjekt.

2.1 Prostitutionens historia

Sociologen Stig Larsson summerar i *Könshandeln: om prostituerades villkor* (1983) prostitutionens historia i Sverige sedan industrialiseringen. Larssons ingång till prostitutionen liknar inte den jag tänker använda mig av, men den är intressant som tidsdokument och för sitt nära samarbete med de prostituerade. Enligt statsvetaren Josefine Erikson (2011:70) är Larssons avhandling även del i processen som ledde fram till den förändrade sexköpslagen.

Larsson inleder med att tala om den etymologiska betydelsen av *prostituerad*. Det kommer från latinets *prostituere* vilket betyder ställa fram (1983:13). Redan här finns alltså riktlinjer kring vilka idéer som finns inom prostitutionsdiskursen, ordens betydelse och även hur viktigt det är att inte förringa det historiska formandet.

Larsson pekar vidare på prostitutionens offentliga karaktär och hur det sällan ifrågasätts

varför prostitution överhuvudtaget finns, det vill säga varför det finns köpare. Snarare har fokuset legat på de säljande kvinnorna. Under en tid var Larsson involverad i ett projekt i Malmö, som riktade in sig på att hjälpa kvinnor ur prostitution. Larsson redogör bland annat för deras socioekonomiska förhållanden och försöker därmed utröna olika skäl till varför kvinnorna hamnat och stannat i prostitution (1983).

2.2 Begreppsförståelse och den splittrade femininiteten

Juristen Jenny Westerstrand, berör i *Mellan mäns händer* (2008), både debatten om prostitution och diskursen i sig, främst utifrån ett rättsvetenskapligt perspektiv. Westerstrand gör en koppling mellan reproduktion, splittrad femininitet och prostitution. Hon menar att förstå prostitution via ett genusvetenskapligt perspektiv innebär att femininiteten splittras i reproduktionsförmåga och sexualitet. Maskuliniteten splittras inte på det här sättet, och i och med detta skapas en enad maskulinitet som motpol till den splittrade femininiteten. Det innebär i sin tur att endast kvinnors och inte mäns sexualitet kan lagstiftas, eftersom sexualiteten separeras från personen/subjektet (2008:44).

Inom prostitutionsdebatten brukar både för- och emotsidan använda samma typer av argument och begrepp, menar Westerstrand. Båda sidorna är emot våld och tvång, men för kvinnors rättigheter. Det blir problematiskt när begreppet "trafficking" ska förstås, då det är ett omstritt begrepp. Förespråkare för prostitution betonar ofta att självbestämmande är viktigt för de prostituerade. När trafficking tas upp i debatten så kolliderar den vålds- och tvångsbetonade diskursen med den positiva prostitutionsdiskursens fria val. Våldsaspekten inom prostitutionsdiskursen är dock inte central för Westerstrands forskning. Istället är det en indikator på att prostitutionsdiskursen bör granskas kritiskt och att dess roll i samhället bör utvärderas (2008:43).

Westerstrand resonerar vidare att ett av problemen är att definiera prostitution som begrepp (2008:38). Detta görs sällan, trots att det finns många föreställningar vad begreppet egentligen innebär. Utan en definition är det svårt att både tala om och delta i debatten. Prostitution diskuteras flitigt och alla i debatten antas veta vad det är eller definiera det likadant. Westerstrands utgångspunkt är "[att] prostitution ska betraktas som samhällsinstitution, involverande en transaktion[...]mellan en säljare och en köpare, i utbyte mot tillgång till säljarens kropp och förmågor i vissa hänseenden" (2008:38). Westerstrand rör sig här i vad mitt syfte landar i; att analysera hur prostitution, diskursen samt dess begrepp, förstås och definieras i den offentliga debatten.

2.3 Lösning eller problem?

I *Strider om mening* (2011) gör Erikson en frameanalys av den svenska sexköpslagen. Hon studerar idéers roll i politiken, dess problemformulering och policy. Vad som uppfattas som problem och (problem)lösningar är inte objektivt. Istället skapas dessa beroende på vilka aktörer och idéer som uppfattar något som ett problem (2011:10). Både de som är för och emot en idé måste ofta förhålla sig till denna via argumentation eller att behöva relatera andra ämnen till den ursprungliga idén.

Det finns många olika dimensioner inom prostitutionsdiskursen, menar Erikson. Som exempel ges köns- och sexualitetsdimensionen och förhållandet till den liberala marknaden. I samhället finns en socialt konstruerad genusordning, som placerar människor som antingen män eller kvinnor, med en maktordning som ofta är till mäns fördel (2011:21). Erikson menar att kön utgör en central dimension inom prostitution och där makt tar sig uttryck.

Eftersom prostitution består av många överlappande diskurser är det ett svårlöst problem. Erikson menar att beroende på vilka inramningar en fråga har, så kan det leda fram till olika slutsatser (2011:42). Lösningförslagen inbegriper en mängd faktorer, till exempel vem som har rätt att bestämma, om frågan anses vara formell eller informell, privat eller offentlig. Frågan om privat eller offentlig har länge i debatten kritiserats från feministiskt håll, där det har ansetts problematiskt att särskilja dessa två sfärer (2011:44). Det kvinnor drabbades av inom den privata sfären, exempelvis äktenskapet, kunde med det särskiljandet inte regleras av lagen. Det är först när en fråga blir offentlig som det överhuvudtaget är möjligt att reglera den (2011:44). Erikson menar att policyskapande är en social process som sker mellan aktörer och idéer. Idéer är inte "oberoende variabler" utan sammanhålls och återfinns i hela processen. Det är inte möjligt att plocka ut vissa idéer ur en process, eftersom de är sammanlänkade (Erikson 2011:14). Eftersom det finns olika sätt att se på prostitution finns det också olika sätt att se sexköpslagen - som ett steg i rätt riktning eller som en felaktig åtgärd (Erikson 2011:12).

2.4 Reglerade kvinnokroppar

Statsvetaren Maud Eduards behandlar i *Kroppspolitik* (2007) hur svensk offentlighet har förhållit sig till, reglerat och värdeladdat kvinnors kroppar. Eduards redogör för de historiska dragen kring prostitution i Sverige och de prostituerades villkor. Hon gör även en politisk analys av den samtida lagstiftningen och kopplar detta till olika feministiska teorier.

Betoningen ligger på att prostitution är mer än sexköpspolitik: "Det är en företeelse som åskådliggör en värld av föreställningar om kön, klass, etnicitet, kvinnokroppens nytta, mäns

sexuella rättigheter och politikens gränser" (Eduards 2007:136).

Redan under 1700-talet fanns det diskussioner om att äktenskapet var en form av prostitution. Detta hörde ihop med tankar om att kvinnor måste hållas tillgängliga, men på olika och åtskilda arenor, den privata och den offentliga (2007:138). Inom feministisk teori har de flesta haft gemensamt att prostitution är något som berör alla kvinnor, menar Eduards vidare (2007:139). Det faktum att vissa kvinnokroppar går att köpas, påverkar tankar om alla kvinnor och hur de värderas. Eduards menar att detta går att utläsa på två sätt: Antingen riskerar legal prostitution att göra alla kvinnors kroppar tillgängliga mot betalning, eller som ett särskiljande mellan olika kvinnor (2007:139). En uppdelning mellan "vi och dom" skulle fungera som en försäkran om att de kvinnor som uttryckt dessa åsikter inte är som de prostituerade kvinnorna.

Fortsättningsvis beskriver Eduards att det under hela 1900-talet var fokus på kvinnorna i prostitutionsdebatten. Det var först i och med lagändringen 1999 som fokuset flyttades till köparna. Den gjorde mäns sexualitet politisk och därmed möjlig att förändra (2007:150).

Debatten har på senare tid blossat upp och kommit att fokusera på att få prostituerades arbete lagfört (2007:162-163). Tankar om laglig prostitution rör sig ofta inom den liberala ramen, menar Eduards och pekar på rätt att välja, ingå avtal samt köpa och sälja. Argument som förs från sidan som är för legalisering menar bland annat att det bygger på fria val och mänskliga rättigheter att få syssla med prostitution. Eduards ifrågasätter det och menar att frågan som måste ställas är: Frihet att välja vad (Eduards 2007:164-165)?

Till analysen tar jag med mig främst Westerstrands resonemang om begreppsförståelse, Eriksons teori om diskursöverlappning och Eduards redogörelse för olika sätt att betrakta prostitution, samt hur det påverkar synen på kvinnor.

3. Teori

Undersökningen i den här uppsatsen kommer att genomföras med en diskursanalys. Det bygger främst på ett socialkonstruktivistiskt synsätt som innebär en tolkning av världen där den är uppbyggd av sociala och språkliga strukturer. Genomgående kommer även ett genusvetenskapligt perspektiv att tillämpas.

3.1 Diskursanalys

Inom diskursanalys verkar teori och metod tillsammans (Börjesson & Palmblad 2010). Det är nödvändigt att teoretisera kring diskurser och dess användning, för att sedan sätta det i praktik. Den diskursiva textanalysen får en tydligare beskrivning under metod.

Michel Foucault är en av de mest kända diskursteoretikerna och begreppet är starkt förknippat med honom (Bergström & Boréus 2000:225). Enligt Foucault ses diskurser som ett brett regelsystem som erkänner viss kunskap. Den kunskap och de människor som anses ha tillägnat sig den ges auktoritet och makt. Men makt fungerar enligt Foucault som en relation och inte som ett envägsutövande (Bergström & Boréus 2000:225). Inom den relationen används olika typer av utestängningsmekanismer som ett sätt att särskilja och kontrollera människor. I och med att makt är relationell är den också föränderlig. Den makt som utövas mot människor är också det som kan användas som motkraft av samma människor (Bergström & Boréus 2000:225).

Ett annat viktigt begrepp hos Foucault är *subjektspositionering*. Detta positionerar människor och bestämmer över deras möjligheter att handla. Eftersom det finns ett begränsat antal subjektspositioner finns det också begränsat handlingsutrymme (Bergström & Boréus 2000:226). Foucault talar om det symbiotiska och interaktiva förhållandet som utgör diskursen och "verkligheten" där den både konstruerar och konstrueras i samma utsträckning:

Diskursen är[...] inte bara det som manifesterar (eller gömmer) begäret - den är också begärets objekt. Inte heller är den[...] bara det som traderar striderna och maktsystemen utan också det för folket, genom vilket man slåss - den makt man försöker erövra.
(Foucault 1993:8)

De tidigare nämnda utestängningsmekanismerna går att bryta ned till tre grundmekanismer: Vad som får sägas och inte, vad som är galet och förnuftigt samt vad som är sant och falskt (Foucault 1993:10,12). Historiskt menar Foucault har "den sanna diskursen" varit eftersträvarsvärd (1993:11). Om personer med utnämnd auktoritet uttalade sig betraktades detta som sanningen och var något människor levde efter. Foucault jämför med profetior som spår om framtiden och därmed får människor att verka efter den så att profetian uppfylls (1993).

3.2 Konstruktivism och språk

Diskursanalysen bygger i mångt och mycket på ett konstruktivistiskt synsätt. Det innebär att det inte finns någon riktig verklighet eller en botten att gräva sig fram till (Börjesson & Palmblad 2010:9). Istället är det möjligt att analysera vilka föreställningar som råder och vilka förutsättningar som ges på grund av detta. Grunden till det konstruktivistiska synsättet handlar om att det är språk och sociala praktiker som skapar mening. Vad det innebär att kategoriseras på ett visst sätt, exempelvis som sexköpare eller prostituerad, hör samman med vad personen utövar men också "hur vi tenderar att tala och skriva om dem och hur de avbildas och

framställs" (Boréus 2010:138).

Enligt det konstruktivistiska synsätter består samhället av olika sociala konstruktioner, enligt filosofen John Searle (1997). Det finns ingen bestämd naturlig relation mellan ett språk och dess funktion, utan detta har socialt konstruerats via ett antal bestämda regler kring vad som är vad, och dessa har även systematiska relationer sinsemellan. Searle menar att mycket som räknas som objektiv fakta, egentligen bara är överenskommelser mellan människor. Vissa av dessa fakta kallar Searle för *institutionella fakta*. De kräver mänskliga institutioner för att överhuvudtaget existera. De tar sig uttryck genom olika *sociala begrepp* (Searle 1997:15).

I denna tolkning av världen så fungerar "prostituerade" som ett socialt begrepp. Någon kan bara godkännas som prostituerad om människor är överens om vad en prostituerad är (och gör) och hur prostitution fungerar (Searle 1997:45). Om alla människor skulle upphöra att överhuvudtaget betrakta någon som prostituerad, skulle ingen längre vara det. Detta sätt att betrakta världen innebär att saker vi talar om, betraktar och använder hela tiden skapas, omskapas och på samma gång konstrueras och verkar konstruerande.

En annan aspekt av det konstruktivistiska synsättet är *performativa yttranden*. Det innebär att vid ett visst tillkännagivande så skapas det institutionella faktumet. Om någon vid en domstol blir dömd för köp av sexuell tjänst, så är det också vad som sker; personen blir dömd och får ett straff utmätt. Performativa yttranden vilar på ett uppbyggt system av förståelse för dess verkan. Om någon annan vid ett tillfälle som inte är en rättegång försöker döma någon för brott mot sexköpslagen, så kan inte personen dömas eller få ett straff (Searle 1997:68). Vidare innebär det att all institutionella fakta relateras till varandra. Det finns inte enskilda, isolerade institutionella fakta utan de existerar i systematiska relationer till andra fakta (Searle 1997:49). Våra handlingar blir inte begripliga om de inte knyts till andra handlingar och en förståelse för olika sorters institutionella fakta. Som exempel kan en medborgare inte vara en sexköpare om det inte existerar en förståelse för vad sexköp är och hur det går till (Searle 1997:49).

Slutligen spelar språkets betydelse stor roll för den socialt konstruerade verkligheten. Det grundläggande är att människor måste vara överens om olika definitioner. Det är möjligt att tala om rollen som den säljande parten och den köpande parten i prostitution. För att någon ska kunna inta endera rollen så krävs en förståelse för att det är så det ligger till och vilken relation dessa roller har till varandra. Det kräver en representation av typen språk, där medborgare i ett samhälle kan komma överens om dessa faktorer (Searle 1997:50). Det här innebär att det även kan bli problematiskt när människor inte är överens, eller om någon anser

sig ha tolkningsföreträde över vissa roller. Jag förstår betydelser som godtyckliga och föränderliga, där människor skapar dess mening och lika gärna kan omskapa den. Vad vi väljer att kalla saker har betydelse, men det är inte givet vilken betydelse det är.

3.3 Genusvetenskapligt perspektiv

Denna uppsats kommer att ha en övergripande genusvetenskaplig ingång i analysen. I forskningsöversikten visas tydliga kopplingar mellan kön och makt inom prostitutionsdiskursen. Genusordningen hör samman med det socialkonstruktivistiska synsättet. Kategorierna män och kvinnor är socialt konstruerade och hur dessa relateras till varandra återfinns strukturellt på olika nivåer i samhället (Erikson 2011:21).

Judit Butler (2005) kopplar samman performativitet och kön, att kön inte *är* utan *görs*. Därmed är det möjligt att tala om kategorier och vilken funktion de har i strukturen, men det är inte möjligt att säga att något är i bestämd mening. De subjekt som skapas är inrättade i det maktsystem som skapade dem. Butler menar vidare, i enlighet med Foucault, att det föreligger ett symbiotiskt förhållande mellan maktstrukturer och dess subjekt. Den uppsättning socialt konstruerade regler som bör frigöra det feministiska subjektet är på samma gång diskursivt konstituerat av densamma. Rättsliga subjekt skapas av samma system som sedan ligger till grund för den politiska analysen (Butler 2007:38).

Som Eduards (2007) påpekar har det funnits olika politiska regleringar som gällt endast kvinnor. Det finns aspekter av makt, moral och sexualitet som ringar in problematiken med prostitution och detta kan relateras till det konstruktivistiska genusvetenskapliga synsättet om att kön är skapat. Men om vi nu konstaterar att kön är skapade kategorier, så är det fortfarande sant att vi betraktar dem som kategorier och olika händelser, regler och uppfattningar sker därefter.

Mina frågeställningar rör sig kring vilka roller som skapas inom prostitution, vilka relationer dessa har till varandra och hur prostitution definieras i debatten. I analysen betonar jag språkets betydelse, den diskursiva makten och den samhälleliga genusordningen.

4. Metodologi

Metoden jag kommer att använda mig av är den som beskrivs av Kristina Boréus i *Handbok i kvalitativa metoder* (2011). Det är först och främst viktigt att kontextualisera texten, det vill säga att ta reda på och orientera texten i sitt sammanhang (2011:157). Efter att ha bekantat sig med materialet och läst igenom det, kommer idéer och ledtrådar till analys att ta form. Först efter detta är det möjligt att fastställa analysfrågor.

Inom prostitutionsdiskursen har tidigare forskning visat att prostituerade kvinnor historiskt sett varit stigmatiserade, förföljda och reglerade. Detta till skillnad från den andra parten involverad i prostitution, köparen, som inte haft några restriktioner. Senare i debatten har allt mer fokus lagts på köparen och det är också något som har uppmuntrats av forskare. Efter att ha orienterat mig i denna forskning, bland annat med "faktiska prostituerades" situation är det lättare för mig att närma mig analysfrågor att ställa till materialet.

Boréus gör skillnad mellan *forskningsfrågor*, som är de frågeställningar som hör samman med syftet, och *analysfrågor* som ställs direkt till texten (2011:159). De är dessa som utgör grunden till metoden. Utöver analysfrågorna till materialet, se punkt 4.1, kommer jag att ta fasta på vilka *subjektpositioner* som konstrueras. Det är möjligt att urskilja kategorier, varför kategoriseringen sker som den gör och hur de kategoriserade framställs. Vidare är det möjligt att analysera vilka policyer eller praktiker som föreslås för de kategoriserade samt hur relationer till andra grupper framställs (2011:159-160). Genom att fastställa dessa kategoriseringar, är det möjligt att närma sig texternas subjektpositioner. Subjektpositioner handlar främst om hur olika praktiker, språkliga och sociala, skapar förväntningar på och föreställningar om människor (Boréus 2011:139).

Det underförstådda handlar om att tolka vad skribenten antar att läsaren redan är införstådd med. Dessa saker förklaras inte, utan det är saker som förutsätts i texternas resonemang (Boréus 2011:146). Mitt material delas efterhand upp i teman, där olika vinklar av prostitution tas upp och analyseras. Slutligen diskuterar jag hur kön behandlas och konstrueras i materialet. Genomgående i analysen görs jämförelser mellan de båda tidsperioderna. Avslutningsvis, menar Boréus, bör forskaren återvända till forskningsfrågorna, det vill säga till frågeställningarna och syftet, för att besvara dem.

4.1 Analysfrågor

Följande analysfrågor har jag under läsningen ställt till texten:

Vad påstås uttryckligen?

På vilket sätt försöker man övertyga?

Vad underförstås?

För att ringa in subjektpositioner har följande frågor ställts till texten:

Vilka kategorier av människor omtalas i texten? Hur framställs de? Hur framställs relationer mellan människor kategoriserade på olika sätt? Hur benämns de olika kategorierna?

5. Källor och material

Materialet består av totalt 59 debattartiklar som behandlar prostitution och kommer från Dagens Nyheter, Göteborgs-Posten, Aftonbladet och Expressen.

5.1 Urval och avgränsningar

I databasen Mediearkivet genomförde jag en sökning på prostitution och sexköp*, trunkerad för att fånga upp olika ändelser och sammansatta ord.

Vidare valde jag ut fyra tidningar i min sökning. Dessa är Dagens Nyheter, Göteborgs-Posten, Aftonbladet och Expressen. De fyra är Sveriges största tidningar sett till upplagor (www.tu.se) och genom att ha med både dags- och kvällspress breddas uppsamlandet inom diskursen. Totalt genomförde jag åtta sökningar i Mediearkivet. Först gjordes en sökning per tidning mellan 1 januari 1993 och 31 december 1999. Därefter ännu en sökning per tidning mellan 1 januari 2008 och 31 december 2011.

Detta sökspann valdes för att fånga upp debatten som pågått under lagändringar och dess förberedelser. 1993 startade en utredning som ledde fram till betänkandet *Könshandel* (SOU 1995:15). 1995 kom också Kvinnovaldscommissionens *Kvinnofrid* (Eduards 2007:148). 2008 tillsattes en utredning för att utvärdera förbudet mot köp av sexuell tjänst (dir. 2008:44). Det ledde fram till betänkandet *Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008* (SOU 2010:49) som låg till grund för skärpt straff för köp av sexuell tjänst 2011 (Utbildningsdepartementet 2012).

Samtliga debattartiklar som berörde ämnet prostitution sparade jag. Fokuset lades på just debattartiklar på tidningarnas debattsidor och således inte ledare eller krönikor och inte heller nyhetsartiklar eller pressmeddelanden. Efter en genomgång av de sparade artiklarna sållade jag bort flera till som inte behandlade ämnet prostitution i huvudsak. Istället använde de sökorden som korta exempel eller som en bisak inom sin egentliga huvudfråga. Det var artiklar som i huvudsak behandlade bland annat missbruk, pornografi, misshandel och surrogatmödraskap. Materialet består av totalt 59 debattartiklar, varav 20 från 1993-1999 och 39 från 2008-2011.

6. Tolkning och analys

6.1 Tidsperiod 1993-1999

I följande analys kommer benämningar, subjektspositioner och kön att undersökas. Inom den här tidsperioden behandlas material som diskuterar prostitution när lagförslaget lagts fram, när lagen gått igenom och under ett års tid efter införandet.

6.1.1 Benämningar

Den köpande parten benämns med olika uttryck och termer. Debatten förflyttar sig från att benämna en part inblandad i något lagligt, om än problematiserat, till att röra en kriminaliserad part. Den säljande partens handlingar kriminaliseras inte. Men säljarens situation förändras när den börjar sälja till en kriminaliserad part. I enlighet med Searles begreppsapparat (1997:46) tar jag fasta på vilka överenskommelser människor måste göra beträffande begrepp. I min tolkning är hur parterna i prostitution omnämns i debatten en viktig beståndsdel i den överenskommelsen.

6.1.1.1 Den köpande parten

Det mest återkommande ordvalet för att beskriva den köpande parten i materialet är *torsk*. I enlighet med Boréus (2011:160) exemplifierar jag med Nationalencyklopedins beskrivning av ordet: "man som använder sig av prostituerad kvinnas tjänster (vard.; nedsätt.)" samt "förlust i tävling e.d." (www.ne.se). Det är två skilda förklaringar men skrivna under varandra framstår torsk som ett negativt laddat ord. Torsk förknippas att nederlag, att förlora.

Torsk används på flera håll i materialet på ett negativt laddat sätt. "Torskstanken", "torsklagen" (GP 1999-11-20) samsas med "storstädernas gator befriats från den ohyra som i folkmun går under benämningen horor och torskar" (Expressen 1999-01-10). En annan debattartikel har rubriken "Torskarna slinker ur nätet" (GP 1999-10-06). Rubriken använder torsk som ordlek och ger associationen till riktiga fiskar som ska fångas. På samma sätt som "torsklagen" pekar benämningen ut den köpande parten som fokus för den nya lagstiftningen.

Flera texter använder torsk för att specificera vilken slags person det handlar om. Det är möjligt att tolka det som att torskar är särskilda sexköpare. "Det är männen, torskarna, som har sex" (Expressen 1999-02-09) och "Den genomsnittlige torsken är inte den sexuellt avvikande[...]. Nej, han är Medelsvensson med ordnade förhållanden" (Aftonbladet 1994-12-03). Här samsas flera olika begrepp och förståelser för vem som är torsk och vad det innebär. Det är underförstått här att det finns en fördom att torsken är en särskild slags person, men att denna förståelse är felaktig. Enligt skribenterna är det inte riktigt att torskar har ömsesidigt sexuellt umgänge och inte heller har de några uppenbara sociala problem. Däremot görs det tydligt att torsken är en man. Det är nödvändigt att dementera uppgifter om den sexköpande (mannens) psykiska och fysiska hälsa eller huruvida han har en framträdande roll i samhället eller inte. Språkvetaren Margaretha Svahn forskar om skällsord och dess användande och menar att maskuliniteten konstrueras för att framstå som heterosexuellt aktiv, viril och initiativtagande. Hon menar att det manliga misslyckandet framträder i ordet torsk

(1999:183).

De näst vanligaste orden att peka ut den köpande parten är *kund* samt *köpare* i olika varianter. Kund är enligt Nationalencyklopedin "person som gör inköp eller utnyttjar (viss typ av) tjänst" (www.ne.se). Benämningen kund uppfattar jag som mindre laddat än torsk. Kunden är en person som gör ett inköp, som handlar av någon som säljer en vara. "Kunderna måste hitta till bordellen annars uteblir förtjänsterna" (GP 1998-08-20) menar en skribent. En annan hävdar "utan kunder ingen handel" (DN 1998-05-13). Det implicerar att det sker en transaktion på frivilliga termer och hamnar mer innanför ramarna på ekonomi och en kapitalistisk marknad. Det underförstådda här ligger i vad denna handel innebär. Handeln ger associationer till pengar och utbyte av varor, men det specificeras vilka varor som köps.

Det tredje vanligaste ordet att peka ut den köpande parten är *köpare*. *Sexköpare* förekommer i mest av varianterna. Återfinns gör också *köpare*, *könsköpare*, *vaneköpare*, *männen/köparna*, *män som köper sex* och "*tillfällighetsköpare*" (cit. i original). Enligt Nationalencyklopedin är köpare: "person, företag e.d. som köper ngt el. har köpt el. önskar köpa ngt; tillfälligt el. regelbundet" (www.ne.se).

Köpare och kund liknar varandra mer än torsk i min tolkning. I NE:s beskrivning av kund ingår också ett utnyttjande av tjänst, men köpare implicerar snarare att det är något mer konkret som behandlas. Det är möjligt att det häri kan ligga en förståelseskillnad huruvida vad som inom prostitution köps är tjänster eller kroppar. De flesta texter i materialet växlar mellan de olika benämningarna och använder inte en och samma genomgående.

6.1.1.2 Den säljande parten

Det vanligaste ordet för att beskriva den säljande parten under 1993-1999 är *prostituerad*. Även när en skribent genomgående använder en annan beteckning förekommer termen prostituerad. Begreppet prostituerad återfinns i alla teman och i hela materialet. Det används bland annat tillsammans med *sexarbetare* (Expressen 1999-02-03) och *gatflickor* (GP 1999-10-06).

I min förståelse för begreppet så impliceras att det har en neutral status. En av texterna anger ett motstånd till att kalla den säljande parten för något annat än prostituerad: "Han kallar prostituerade kvinnor för 'sexarbetare'. Som om det är kvinnorna som har sex. Fel, fel, fel" (Expressen 1999-02-09). Detta styrker min uppfattning om att prostituerad är det vedertagna begreppet, även etymologiskt sammankopplat med prostitution. I min tolkning finns det en uppfattning i materialet om att användandet av ett annat begrepp är ett ställningstagande.

Den näst vanligaste benämningen är *hora*.

Detta 'yrke' är inte en sekund äldre än jägarens eller skördemannens, barnarbetarens eller bödelns. (Och de två sistnämnda sysslorna är ju utrotade i Sverige, sina anor till trots.) Men samhället legitimerar utnyttjandet av kvinnors kroppar, genom att ge horan ett sken av biblisk ursprunglighet. (Expressen 1999-01-20)

Begreppet hora kopplas här både till uttrycket "världens äldsta yrke" och till dess historiska betydelse och ursprung. I min tolkning använder skribenten begreppet för att beskriva någon annans uppfattning om den säljande parten, och inte sin egen. Här fungerar "horan" mer som en symbol för en ursprunglig sexualitet, något som skribenten själv inte håller med om, men som hon menar används i samhällsdebatten.

"Men ingen är idag tvungen att bli hora som förr i tiden. Vårt samhälle har tillräckliga skyddsnät. Ingen behöver hora. Varken på gatan eller i media eller politiken" (Aftonbladet 1995-03-19). I exemplet från Aftonbladet används hora som en överförd betydelse, att det är möjligt att hora i media eller politik. Dock behöver ingen detta, menar skribenten, och konstruerar handlingen "att hora" som något förnedrande och dåligt. I en text går det att läsa: "Lämna de stackars hororna och torskarna ifred" (1999-01-10). Skribenten är positiv till prostitution och menar att horor och torskare inte bör förföljas eller förtryckas, utan få fortsätta med sina handlingar. Detta användande av "hora" är möjligt att se som en aktiv handling att vända beteckningen till något positivt.

Butler talar om begreppet queer, som länge har använts som ett skällsord för de som ansetts ha avvikit från normen. Begreppet har plockats upp och tagits tillbaka av de som kallats det. Det kan ses som ett återtagande av begreppet, men också en slags urladdning där det negativa, onormala som fanns laddat i ordet börjar försvinna (2005:110-111).

Fanny Ambjörnsson använder i *I en klass för sig* (2003) Butlers teori när hon analyserar gymnasietjejeers användande av "hora" som skällsord. Några av de intervjuade tjejerna tog över hor-begreppet och använde det själva, för att ta udden av det och förminska det som ett skällsord. Det är möjligt att se det som en akt till att bli ett handlande subjekt, snarare än objekt. Ambjörnsson menar att det öppnar för "möjligheten att manifesteras sin egen handlingsförmåga och delvis styra händelseförloppet" (Ambjörnsson 2003:213). Att använda "hora" i en positiv kontext i debatten kan handla om att omformulera begreppets innebörd och därefter använda det för att förespråka prostitution.

Den tredje vanligaste benämningen är *sexarbetare*. Trots att det är den tredje vanligaste förekommer det sällan i materialet. En skribent som är negativ till sexköpslagen benämner i

princip genomgående i sin text den säljande parten som sexarbetare. Skribenten går steg för steg igenom på vilka antaganden Kvinnofridspropositionen är framtagen och hur dessa är felaktiga: "Dem vi talar om är sexarbetarna - främst de som säljer direkta och fysiska sexuella tjänster" (Aftonbladet 1998-05-11). I materialet används termen sexarbetare mest för att föra fram positiva tankar kring prostitution. Jag tolkar det som att skribenterna anser att prostitution bör ses som ett arbete att använda begreppet sexarbetare blir ett ställningstagande. De texter som använder sexarbetare har en mer liberal inställning till prostitution och tycker att sexköpslagen försämrar de prostituerades arbetsvillkor.

Westerstrand resonerar kring att sexarbetardiskursen går att förstå som en superdiskurs. (2008:129). Röster i debatten som förespråkar normalisering av prostitution använder termen sexarbete i större utsträckning. Förståelsen för prostitution har rört sig från de tidigare feministiskt socialistiskt betonade diskurserna till en mer liberal, individualistisk syn. När denna superdiskurs ringar in normaliseringssynen på prostitution har den plockat upp förståelser och centrala begrepp från socialistiskt, radikalfeministiskt och liberalt håll (Westerstrand 2008:129). I min tolkning delar de skribenter som i materialet använder termen sexarbetare och förespråkar prostitution dessa olika förståelser. Skribenterna förespråkar arbetares rättigheter, som främst kopplas till en socialistiskt diskurs, och den fria marknaden som hör till den liberala diskursen.

6.1.2 Teman

I debatten återkommer olika gemensamma drag. Erikson menar att prostitution består av många överlappande diskurser bland annat kön, sexualitet, moral och den liberala marknaden (2011:11). Detta gör att det finns många åsikter, idéer och förslag, vilka ibland krockar och konflikter uppstår. Dessa diskurser konstrueras och ingår i varandra, men har drag som skiljer dem åt, vilket är vad jag har tagit fasta på och plockat upp till analys. Här har jag valt att kalla diskurser för teman, som är återkommande i prostitutionsdiskursen. Materialets teman är inte alltid tydligt åtskilda. Kopplat till Eriksons resonemang om överlappande diskurser är det möjligt att se hur exempelvis texter som tar upp prostitution kopplat till sexualitet också talar om lagens införande. De teman jag tar upp är de mest frekvent återkommande som jag tycker mig urskilja i materialet, men att de överlappar tyder också på komplexiteten hos prostitutionsdiskursen. De teman som jag har urskiljt och tar upp här är: *Lagens vara eller icke vara, sexualitet och moral samt det fria valet.*

6.1.2.1 Lagens vara eller icke vara

Under perioden 1993-1999 rör sig diskussionerna inte sällan kring huruvida sexköpslagen bör

införas eller inte, men den fortsätter debatteras även efter införandet. Det är underförstått i de flesta texter att läsaren är införstådd med vad prostitution innebär. Vissa röster i debatten är positiva till sexköpslagens införande. Här beskrivs prostitutionen som ett spel som inte är "på lika villkor mellan den som köper och den som säljer tjänsterna" (Aftonbladet 1994-12-03). Skribenten menar att ingen vill "bli en hora" och "sälja sin kropp". Hon uttrycker en oro över att det finns framlagda förslag över att kriminalisera både säljaren och köparen i den nya lagen om prostitution.

Tydlig kritik i debatten mot sexköpslagen är att den inte kommer ha, eller har, någon upplevd effekt. En skribent påpekar riskerna med att överlåta problemet till polisen och att det sociala arbetet ska komma i skymundan (Aftonbladet 1997-12-20). En annan skribent framhåller att de prostituerade blivit mer otrygga efter lagens införande och att lagen tio månader efter införandet är "tandlös" (GP 1999-10-06).

Vissa kritiska röster som argumenterar för att sexköpslagen inte bör införas, använder termen sexarbetare. Att använda sexarbetare i det här fallet implicerar att prostitution bör ses som ett arbete som människor väljer att utföra, snarare än "hamnar i". Prostituerade bör inte ses som några som behöver räddas. Sexarbetare är inte "incestoffer" (Expressen 1999-02-03) och de kan göra "medvetna val" (1998-05-11).

Sexarbetare diskrimineras redan idag av lagar. En person som tar en del av hennes inkomster (vilket kan vara hennes partner eller agent) kan betraktas som en hallick och dömas till fängelse. Att hyra ut lokal eller rum till någon som säljer direkta sexuella tjänster är olagligt och är skäl att säga upp ett hyreskontrakt. Detta kan vara sexarbetarens arbetslokal eller hem. (Aftonbladet 1998-05-11)

Prostitution bör inte blandas ihop med sexuellt tvång eller andra former av förtryck, menar röster kritiska till sexköpslagen. Sexarbetare är människor som väljer att sälja sexuella tjänster och att kriminalisera den köpande parten förstör deras försörjningsmöjligheter och gör dem ibland hemlösa (Aftonbladet 1998-05-11). Här trycks också på individens rätt att välja försörjningsmöjlighet, men också hur staten tar felaktiga beslut och förvärrar istället för att, som de uttryckt, hjälpa människor. Valet att använda *partner* och *agent* istället för *hallick* förstår jag som ett ställningstagande. Fokus ligger på den säljande parten och dess rätt att utföra olika uppgifter. Kritik riktas mot heteronormativa värderingar, samtidigt som den säljande parten ofta beskrivs som *hon* eller *kvinna*.

Den kritik som förs fram mot de som inte vill införa lagen, menar bland annat att få betalt för utförd tjänst inte alltid får det att kännas rättfärdigat. "Ekonomisk ersättning = bibehållen värdighet. Vilket, omvänt, betyder att köparen har moralisk rätt att kräva vad som helst, bara

han kan betala" (Expressen 1999-01-20). Eduards påpekar att Sveriges sexköpslag och Nederländernas beslut att upphäva bordellförbudet båda räknas som feministiska åtgärder. Den holländska debatten har kommit att fokusera på att få de prostituerades arbete lagfört, för att skydda dem och ge dem en politisk plattform (Eduards 2007:162-163). Eduards framhåller Carole Patemans teori om att göra prostitution lagligt bygger på tanken att prostitution bör likställas med vilket arbete som helst en kropp utför. Skillnaden ligger i det sexuella och Pateman menar att när en kvinna utnyttjas sexuellt av en man blir hon underordnad. Makten ligger därför kvar hos männen och frigör inte kvinnor från manlig dominans, enligt Eduards (2007:164).

En skribent menar mer att diskussioner som föregått lagändringen av att kriminalisera den köpande parten är "kvasifeministiska i största allmänhet. Utgångspunkten är att kvinnan som är hora är mer förtryckt än mannen som är torsk, vilket säkert stämmer i de flesta fall" (Aftonbladet 1998-03-09). Skribenten talar, likt många prostitutionsmotståndare, om det ojämlika förhållandet som kan uppstå mellan den köpande och säljande parten. Tolkningen jag gör är att skribenten håller med om att de ojämlika förhållanden är negativa, men att en lagförändring inte är rätt väg att gå.

6.1.2.2. Sexualitet och moral

Inom detta tema ryms diskussioner kring sexualitet, moral, äktenskap och kön. I min tolkning går det att utläsa två tydliga uppdelningar, där den ena sidan anser att prostitution hör ihop med sexualitet, medan den andra sidan anser att det inte gör det. Prostitutionsmotståndarna beskrivs av förespråkarna som moralister, där det underförstådda är att de har en heteronormativ syn på sexualitet och förespråkar monogam tvåsamhet:

[Det]hävdas att sex måste vara naturligt, vilket endast gäller vid romantisk förälskelse. [...] Men det handlar bara om en social konstruktion. Världen är full av människor som har sex enbart för den fysiska njutningens skull utan några som helst romantiska ambitioner. (Expressen 1999-02-30)

Samma skribent menar i en annan text under samma tid att "nymoralisterna jublar" när sexköpslagen har gått igenom (Expressen 1999-01-10). I min tolkning anser skribenterna att prostitutionsmotståndarna har moraliska betänkligheter som gör dem trångsynta. Lagen kallas i texten för "morallag" och debattören hävdar att människor uppfostras att tycka att prostitution är "förkastligt".

Westerstrand (2008) menar att det finns två sätt att betrakta prostitution. Den ena är en *fragmenterad förståelse* av prostitution (2008:133). Denna förståelse innebär att prostitution i

sig inte innehåller exempelvis våld, tvång och barnprostitution utan att detta snarare är negativa effekter beroende på hur prostitutionen regleras. Den fragmenterade förståelsen betraktar prostitution som en akt där sexuella handlingar är ett arbete som (främst) kvinnor utför och det ingår i en större industri där tillsammans med olika typen av sexuella arbeten (Westerstrand 2008:133).

En skribent för fram att de prostituerades problem främst har att göra med att gruppen är "[...]så föraktad och fördomsfullt behandlad" (Aftonbladet 1998-05-11) och att arbetet prostituerade utför "kan de inte ens kalla arbete utan att riskera ett föraktfullt bemötande". Sexköpslagen härrör från andra människors negativa inställning och en generell stigmatisering av prostituerade. Skribenten drar också paralleller till andra arbeten som har med sexuella tjänster att göra och menar att prostitution bör tillhöra dessa istället för att stigmatiseras.

I och med den godtyckliga och ologiska uppdelningen av det sexarbete som kommer att beröras av lagen, blir prostituerade alienerade från andra former av sexarbete som fortfarande anses något så när rumsrena - pornografi, posering eller försäljning av sexuella tjänster per telefon. (Aftonbladet 1998-05-11)

Här tolkar jag att skribenten, i enlighet med Westerstrands begrepp, har en fragmenterad förståelse för prostitution. Skribenten talar om olika typer av arbeten som delar i en sexindustri, att en stor del av problemet är hur prostituerade bemöts av samhället och att stigmatiseringen av dem leder till ohälsa.

Det underförstådda i texten handlar om dubbelmoral, främst från de auktoriteter som har beslutat om lagen, men även från övriga samhället. Vissa typer av utföranden som tillhör sexuella tjänster anses vara lagliga att genomföra och detta är inte rätt, menar skribenten. Skribenten upplever en uppdelning av olika sexarbeten som hon anser är både godtycklig och ologisk. Någon eller några andra har stått för denna uppdelning och skribenten själv håller inte med om den. Att vissa former anses "rumsrena" tyder också på att skribenten uppfattar att lagstiftarna och lagförespråkarna ser prostitution som något smutsigt och orent och däri grundar sina argument. Det antyds att förespråkarna gör skillnad på inte bara olika typer av arbeten utan också på människorna som utför dem.

Det andra synsättet på prostitution är, enligt Westerstrand (2008), en *sammanhållen förståelse* (2008:134). Där betraktas prostitution som ett institutionaliserat fenomen i samhället, till skillnad från en akt. Inom förståelsen måste alla aspekter av prostitution tas med vid analys, även tvång och våld. Prostitution är orsaken till att våld, tvång och ohälsa förekommer bland prostituerade, till skillnad från den fragmenterade förståelsen som betraktar

de negativa aspekterna som effekter av prostitutionen (Westerstrand 2008:133-134). De sexuella tjänsterna ses som ett utnyttjande, negativt för den ena parten som alltså blir skadad fysiskt och/eller psykiskt. En skribent menar att "könshandeln inte handlar om sex mellan två eller flera jämlikar. Det handlar om makt, pengar och förnedring" (Expressen 1999-01-18). En annan skribent, som själv jobbat med prostituerade poängterar de prostituerades behov av vård och stöd på grund av rådande omständigheter (GP 1998-08-20).

I min tolkning har dessa skribenter en sammanhållen förståelse för prostitution. Prostitution är orsaken till att våld, tvång och ohälsa förekommer bland prostituerade och dessa inte kan separeras från varandra. Den fragmenterade förståelsen som främst förekommer bland prostitutionsförespråkarna, menar snarare att problemen har att göra med hur prostitutionen regleras snarare än fenomenet prostitution i sig (Westerstrand 2008:134).

Hos motståndare till prostitution går det att urskilja åsikter om att kvinnor blir objektifierade och reducerade till hjälpmedel. En skribent menar att "kvinnan [blir] ett verktyg för mannens kroppsliga och själsliga onani" (Aftonbladet 1994-12-03) och en annan menar att den prostituerade kvinnan "är den mekaniska verkstaden" (Expressen 1999-02-09). En skribent beskriver prostitution som "det mest kränkande och själsdödande av allt inom porrbranschen" (Expressen 1999-01-18). Dessa texter talar om det själsliga. Det är ett abstrakt begrepp som ofta används tillsammans med kropp, i "kropp och själ" och indikerar en uppdelning i det mänskliga. Westerstrand menar att det finns en koppling mellan reproduktion, splittrad femininitet och prostitution. Prostitution kan förstås som en femininitet, uppdelad mellan sexualitet och reproduktion (Westerstrand 2008:44). På samma sätt är det möjligt att tolka skribenternas talan om det själsliga som en splittring av människan, mellan kropp och själ, men där sexköparen utnyttjar båda dessa delar.

Här framkommer olika delar som uppvisas som negativa aspekter av prostitutionen. Kvinnan är ett *verktyg* för mannen, ett objektifierande. Ordet slaveri används också för att koppla till ägande och betalning. Det är möjligt att detta indikerar association till något förflutet, som inte längre bör finnas. En skribent hävdar att prostitution och ett modern samhälle inte fungerar tillsammans (Aftonbladet 1999-01-01). Prostitution och slaveri kopplas där till ett ovärdigt och omodernt samhälle där viktiga aspekter av människors liv har fallit bort.

Det finns inom detta tema även strömningar av att koppla ihop prostitution och äktenskap. Häri ligger en del av problematiken som handlar om att skilja prostitution och "annat" sexuell umgänge åt. En skribent likställer prostitution med att bjuda på drinkar för att sedan ha

sexuellt umgänge (GP 1998-12-31). Skribenten menar att den nya lagstiftningen är bra, men att det är svårt att definiera prostitution: "Att åtnjuta sex genom att försörja en kvinna är lagligt" (GP 1998-12-31). Min tolkning är att skribenten inte verkar uppleva att det överhuvudtaget finns jämställda sexuella möten mellan män och kvinnor. Kvinnor kan inte ha makten i ett sådant möte och är inte särskilt intresserade av sex. I min förståelse bygger detta dels på en könsmaktsordning där kvinnor är underordnade män och i någon mån tvingas gifta sig för försörjning, men också på att kvinnors sexualitet i princip inte existerar och att kvinnor bara ligger med män om de kan vinna något på detta. Mäns sexualitet verkar i den här förståelsen snarare bottna i en omåttlig lust och att denna måste stillas. Samma skribent menar vidare att "den som bjuder på flott middag och sedan lägrar den han lagt ut pengar på begår heller inget lagbrott" (GP 1998-12-31). Kopplingen mellan prostituerade och fruar kan härröras till uppdelningen av horan och madonnan. I texten antyds att det finns olika slags makar - en som ger sexuellt umgänge i utbyte mot försörjning och en som inte gör det. En annan skribent menar också att: "Äktenskap är prostitution. Vi gifter oss inte utan att förvänta oss (materiella) gentjänster från den vi gifter oss med" (Expressen 1999-01-10).

Westerstrand (2008) resonerar kring horan och madonnan, vilket hon beskriver som "feministisk doxa", när det talas om kvinnlig sexualitet. Dikotomin mellan den sexuella och den moderliga splittrar sexualiteten och skapar "två *kvalitativt* olika kvinnonaturer" (Westerstrand 2008:44). Edwards menar i sin tur att det är möjligt att tolka sexköpslagen som en del i ledet att sammanföra horan och madonnan (2007:154).

Inom temat finns också problematiseringar av lagen med kopplingar till att det finns en moraliserande överhet. En skribent beskriver att problemet är att ny brottslighet skapas i och med lagen och ifrågasätter att överhuvudtaget tala om sexköparna och de prostituerades handlingar.

[...]utan att ens ta ställning till frågan om torskars avskyvärdhet, eller de förtryckta kvinnornas oskuld i sammanhanget, vilket ingetdera hör hit, så bör man nog påpeka att avsikten med att stifta nya algar [sic!] inte bör vara att skapa ny omfattande brottslighet. Inte ens om man är moraliskt tjugig bör man använda lagen till sånt. (Aftonbladet 1998-03-09)

Den nya brottsligheten som kommer att skapas, menar skribenten, handlar om en organisering mellan hallickar och hyresvärdar. Eftersom prostitutionen kommer att flytta från gatorna på grund av lagen kommer en organiserad brottslighet breda ut sig. Dessutom kommer utpressning av köpande parter öka, hävdar skribenten (Aftonbladet 1998-03-09). Den

moraliska tjugigheten syftar i min tolkning på den moraliserande överhet som inför lagen för syns skull, snarare än för att faktiskt göra skillnad.

Denna text pekar på att ny brottslighet är problemet med lagen, och att den därför bör avskaffas. De som menar att lagen bör användas till att kontrollera och hjälpa människor i prostitution har fel. Samtidigt använder skribenten termen *avskyvärda* om de som köper sex och *förtryckta* om kvinnorna. Det är möjligt att skribenten här använder sig av de termer som han menar att de som är positiva till lagen använder sig av.

Enligt Butler (2005) appliceras ett mönster på människor för att naturalisera kroppar, genus och begär. Detta mönster kallar Butler för *den heterosexuella matrisen* (2005:296). För att vi ska begripa en annan människa och dess plats i världen, måste den sättas in i ett dikotomiskt sammanhang, menar Butler. Denna dikotomi innebär en tydlig tvådelad uppdelning av kön och genus som följer varandra. Det vill säga, att det maskulina könet uttrycker manligt genus och det feminina könet uttrycker kvinnligt genus. Kategorierna definieras som motsatta och förstås genom att de begär varandra enligt heterosexuell praktik (Butler 2005:296). Det är genom denna matris och naturalisering av de motsatta begären som vi anser att människor blir rimliga och begripliga.

Majoriteten av texterna i materialet bygger på den heterosexuella matrisen i viss mening, där främst män begär kvinnor i alla situationer. Däremot begär inte kvinnor alltid män tillbaka, beroende på hur de prostituerades situation tolkas. Prostitutionsförespråkarna förstår inte alltid heller de prostituerade kvinnorna som begärsvarer, men som tillgängliga, de antas delta i den heterosexuella praktiken och begäras främst av män.

6.1.2.3. Det fria valet

Efter lagens införande, tidigt under 1999, skriver ett flertal debattartiklar om kritiken mot sexköpslagen. Några av argumenten som förs fram handlar om rätten till den egna kroppen och att motsäga denna rätt är att moralisera över andra människors liv. En skribent påpekar att han själv har varit sexarbetare och menar att han inte lidit skada. Främst trycker han på att ingen annan, person eller regering, kan bestämma över en annan människa, dess gärningar och livsval: "Sexarbetarens fria val är oinskränkt" (Expressen 1999-01-10).

Det uttrycks en motvilja mot att staten ska bestämma över människors kroppar, då detta borde få vara ett fritt val för individer. Samma skribent menar i en annan text att man vanligtvis förespråkar människors rättigheter och integritet vad gäller den egna kroppen. Men i prostitutionsdiskussionen förändras detta: "[...] vad spelar kroppens storhet för roll när människans storhet går förlorad genom att staten tar ifrån henne rätten att bestämma över just

den kroppen" (Aftonbladet 1999-02-30)?

Jag tolkar det som att det finns en ambition att avdramatisera prostitutionen och samtidigt hävda människors rätt till fria val i livet. En lag bör inte påverka vad människor gör med sina egna kroppar. Individens egna och personliga rättigheter bör inte blandas ihop med de styrande krafterna i ett land.

Eduards (2007) menar att tankar kring att legalisera prostitution ofta rör sig inom den liberala ramen med frågor som rätt att välja, ingå avtal samt köpa och sälja. Argument som förs fram från sidan som är positiv till laglig prostitution menar bland annat att det bygger på fria val och mänskliga rättigheter att få syssla med prostitution (2007:164-165). Eduards opponerar sig och menar att det ibland inte kanske finns så mycket att välja på. Arbetslösa tvingas inte ta arbete som prostituerade, i de länder där prostitution är lagligt. Det, menar Eduards, ifrågasätter tanken om att prostitution är som vilket arbete som helst (2007:167). En skribent framhåller att problemet ligger i att kvinnor inom prostitution passiviseras och inte anses kapabla till att ta hand om sig: "Kvinnan i sexbranschen ses som ett offer som inte kan ansvara för sina handlingar eller göra medvetna val - enbart mannen som anses vara den 'starkare' parten straffas" (Aftonbladet 1998-05-11).

Skribenten berättar om en bild av världen, som hon inte håller med om. Det underförstådda är att lagens förespråkare menar att världen styrs av en könsmaktsordning och att därmed kvinnor alltid är i underläge gentemot män. Skribenten hävdar inte att detta alltid är osant, men att det i prostitutionsfrågan inte förhåller sig så. Citationstecknen på "starkare" tyder också på att skribenten inte själv håller med om detta och att motverka prostitution kanske i viss mån också är att motverka kvinnors frigörelse.

Eduards menar att försvararna ofta undviker frågan om de faktiska köparna och säljarna - att de förra främst är män och de sistnämnda främst är kvinnor. (2007:168) I det här fallet undviker inte skribenten frågan, men vänder på argumenten och sättet att se det på.

6.1.3. Kön

De sexköpande männen är inte 'vanliga män'. De har jobb, kanske familj, bostad, men är män med en 'störd' personlighet som dras till prostitutionsmiljön och blir fixerade av de prostituerade (GP 1999-01-18).

Kön konstrueras dikotomiskt genomgående i materialet. Det innebär att det är tydligt vilka som är kvinnor och vilka som är män och att dessa besitter olika positioner inom prostitution. Olika definitioner av de köpande respektive säljande parterna ges. I citatet ovan konstrueras sexköparen som en man, ändock inte som en "vanlig man", trots attribut som ofta är kopplade

till ett ordnings- och hälsosamt liv - hem, familj och arbete. Dessa män lever liv som till synes uppfyller den normativa bilden av en kärnfamilj, men har en annan sida, en "störd personlighet" som gör att männen träffar prostituerade. På samma sätt menar en annan skribent att "familjefäder" stannar till vid särskilda gator som är kända för att prostituerade brukar arbeta där (GP 1999-10-06). Denna bild av sexköpande män som också är pappor, har familj och vad jag tolkar som "ordnade förhållanden" gör det värre att de också köper sexuella tjänster. I texten finns underförstått närmast en önskan om att de sexköpande männen ska vara avvikande, att de rör sig i kretsar och inte bete sig som "vanliga män". Samma skribent skriver också "män som köper sex" om de som köper sexuella tjänster och i min tolkning menas att det finns olika typer av sexköpare, men att dessa alltid är män. Andra exempel från materialet som beskriver sexköparen som en man är bland annat "män/köpare" (GP 1998-08-20), "män som köper sex" (GP 1999-10-06) och "män som går till prostituerade" (GP 1999-06-05).

Av en skribent påpekas det att 7 procent av sexköparna är kvinnor i Finland (Aftonbladet 1997-12-20). Vidare hävdar skribenten att det ofta görs gällande i debatten att sexköparna alltid är män. Underförstått är att de flesta i Sverige som köper sex är män och att dessa har en problematik kring sina handlingar. För vissa, menar skribenten, handlar det om att samlivet med frun inte längre fungerar, för andra att de inte kan träffa kvinnor överhuvudtaget. Det finns även grupper som upplever sig vara beroende av sex och utöva tvångsmässiga sexuella praktiker. Här konstrueras en bild av flera olika slags typer av köpare, som själva kan uppleva sexköp som mer eller mindre problematiskt. Sexköparna beskrivs genomgående som män, främst i heterosexuella relationer och/eller med heterosexuella begär.

Den säljande parten beskrivs främst som kvinnor, ofta baserad idén om en könsmaktsordning i vilken kvinnor är strukturellt underordnade män och att prostitution därför bygger på utnyttjande. Två olika skribenter använder metaforiska begrepp för att beskriva den säljande parten - "kvinnokött" (Expressen 1999-01-20) och "lågpris-Viagra" (Expressen 1999-02-09). Båda skribenterna är negativa till prostitution och anser att prostitution är en del i utnyttjandet av kvinnor och delar den sammanhållna förståelsen, för att koppla till Westerstrands (2008) begrepp. I min tolkning använder dessa skribenter överdrivet objektifierande uttryck för att göra sin poäng tydlig. De prostituerade är främst kvinnor och de existerar för de manliga sexköparnas konsumtionslust och potens. De är dessutom billiga, till *lågpris*, som indikerar förnedring och skam. I min tolkning menar skribenterna att de prostituerade utnyttjas av en maskulinitet i jakten på nästa självhävdande och uppblåsning av det manliga jaget. Andra

exempel från materialet som konstruerar den säljande parten som en kvinna är bland annat "gatuflickor" (Aftonbladet 1994-12-03), "de berörda kvinnorna" (GP 1999-11-20) och "den prostituerade kvinnan" (GP 1999-01-18).

Erikson (2011) påvisar att olika kriminaliseringsförslag hör ihop med förståelsen av kön. Hennes forskning visar att de som förespråkat kundkriminalisering främst har en hierarkisk genusanalys som bygger på att prostitution är ojämlikt. De som förespråkar dubbelkriminalisering, det vill säga av både köpande och säljande part, ser istället prostitution som jämbördigt och ingången till diskussionen är främst en likabehandlingsprincip (Erikson 2011:114).

En av skribenterna är tydlig med att själv ha erfarenheter av att sälja sex. När han ska beskriva dessa erfarenheter är det enda gången som ordet *gigolo* används (Aftonbladet 1999-01-10). Skribenten använder en lättsam ton och beskriver hur han och en vän tillsammans hyrde en lägenhet och testade de egna sexuella gränserna. Gigolon har roligt och far inte illa av prostitutionen, utan tjänar pengar och lever underförstått ett ganska glamoröst och fritt liv. Nationalencyklopedins beskrivning av ordet gigolo: "man som låter sig försörjas av förmögna kvinnor; ursprungligen en man som mot betalning dansar med kvinnliga gäster på danslokaler" (www.ne.se). Som kontrast i denna beskrivning nämns inte sexuella tjänster och ordet ger snarare associationer till pengar och underhållning. Det blir ett tydligt särskiljande från vad skribenten senare omtalar som sexarbetare, horor och prostituerade kvinnor. Dessa har det inte nödvändigtvis sämre - snarare argumenterar skribenten om att alla borde ha rätt att prostituera sig utan lagligt ingripande, men de är inte gigolos. De är prostituerade och de är kvinnor. Samma text växlar mellan att tala om sexarbetare som både män och kvinnor och med både manliga och kvinnliga kunder, till att tala om horor som blir behandlade dåligt på grund av allmänt könsförtryck samt hur "prostituerade kvinnors" integritet försämras av sexköpslagen. (Aftonbladet 1999-01-10).

Den citerade texten ovan skiljer sig från vad som främst i materialet är resonemang som bygger på en heteronormativ syn på kön och sexualitet. Olika "slags" män delar samma begär.

6.1.4. Subjektspositioner

De främsta subjektspositionerna som konstrueras i materialet berör den köpande och den säljande parten. Dessa ringas in och förstås på olika sätt i materialet. Några föreställningar är återkommande och vilka handlingar som ingår i prostitution är underförstått. Det är hur dessa handlingar förstås som påverkar konstruktionen av subjektspositionen, om handlingen förstås som ett utnyttjande eller nyttjande.

För att exemplifiera är en skribent negativ till prostitution och positiv till sexköpslagen och resonerar kring hur många som köper sex och hur ofta. Sexköpslagen har en avskräckande effekt för de som bara har gjort det någon gång, så kallade "tillfällighetsköpare" (GP 1998-08-20). Å andra sidan, menar skribenten vidare, finns det en annan grupp som inte låter lagen styra deras beteende, "vaneköpare", som ofta utför sexköp (GP 1998-08-20).

Här görs en åtskillnad för olika typer av köpare, för deras beteenden och livsförhållanden. En vaneköpare har mycket kontakt med prostituerade och under sammanhängande tidsperioder och berörs inte känslomässigt av sexköpslagen och blir således inte *avskräckta*. Vaneköparna skulle inte avstå från att köpa sex av någon annan anledning än att de möjligen skulle kunna bli avskräckta (vilket de inte kan bli) och drivs av andra behov. De är inte heller känslomässigt styrda, kanske inte i kontakt med sina känslor överhuvudtaget. Det är underförstått att de behov som styr är sexuella, men de preciseras inte och inte heller vilken skillnad i dessa sexuella behov som skiljer tillfällighetsköparen och vaneköparen åt.

Även en annan skribent tar upp den avskräckande effekten, men menar att "män som köper sex" redan är förnedrade och skamfyllda och därför inte blir påverkade av lagen (GP 1999-10-06). Här tecknas bilden av en sexköpare som vet att den gör fel, men ändå begår dessa handlingar, fylld av ångest. Köparen är här i kontakt med sina känslor, men ändå med ett förvirrat känsloliv och utför handlingar som även av den själv uppfattar som dåliga. Underförstått är att handlingar som en sexköpare utför är skamfyllda.

I min läsning av materialet har jag tyckt mig se konstruerandet av följande olika subjektspositioner och varianter på den sexköpande mannen och den sexsäljande kvinnan.

Den avvikande sexköparen förstås som en avvikelse från "andra män" och utför handlingar som är problematiska, olagliga och utnyttjande. Inom ramen för dessa handlingar vet sexköparen själv att han utför otrevliga handlingar, men genomför dem ändå regelbundet.

Den frivillige sexköparen är part i en ekonomisk transaktion som är frivillig för båda parter. Han har också ibland en längre relation med den säljande parten som upplevs som meningsfull.

Den vanlige sexköparen positioneras tillsammans med vad som ringas in som "vanliga män" och avviker inte från normen beträffande levnadsförhållanden med mera. Han har genomfört sexköp någon enstaka gång, blir avskräckt av sexköpslagen, och tycker själv att han gör fel.

Den patologiske sexköparen ringas in som problematisk med ett snarast tvångsmässigt beteende av sexköp och vistelse i prostitutionsmiljö. Kan både uppleva och inte uppleva sin egen situation som problematisk.

Den sexsäljande kvinnans subjektsposition rör sig kring hur prostitution förstås av debattörerna. *Sexsäljaren i strukturellt underläge* ringas in som inordnad i ett hierarkiskt genusförtryck, där hon utnyttjas av män. Prostitutionen hon befinner sig är skild från hennes sexualitet, som snarare är en privat angelägenhet.

Den yrkesarbetande sexsäljaren förstås som självständig, med ett självvalt arbete. Hennes liv försvåras på grund av hur hon regleras och inte på grund av hur hon försörjer sig. Hennes sexualitet hör samman med prostitutionen så till vida att hon deltar i något frivilligt som bör accepteras av allmänheten. Dock förstås denna sexualitet i förhållande till sexköparens.

Den problematiserade sexsäljaren ringas in med hjälp av positionen *den gifta kvinnan*. Hon befinner sig i ett äktenskap som hon har ingått av ekonomiska skäl och anses delta i "dold prostitution".

6.2 Tidsperiod 2008-2011

6.2.1 Benämningar

6.2.1.1. Den köpande parten

För den köpande parten i prostitutionen är *sexköpare* den vanligaste benämningen. Detta följt av olika varianter så som *köpare*, *köpare av sex*, *människor som köper sex* och *könsköpare*. I materialet förekommer inte särskilt många varianter av ord för att beskriva denna part. Det finns betydligt fler varianter på att beskriva den säljande parten. Det näst vanligaste är *torsk*. Det tredje vanligaste är *klient* och *kund*, som återkommer i få texter.

Det är tydligt att en annan benämning är vanligare under 2008-2011 än 1993-1999. I materialet 2008-2011 är sexköpare den vanligaste, medan samma benämning är det tredje vanligaste under 1993-1999. I min tolkning har begreppet sexköpare erhållit en närmast neutral status för att beteckna den köpande parten. Det är möjligt att benämningen sexköpslagen har med detta att göra.

Vidare används torsk fortfarande, men inte i lika stor utsträckning som tidigare. Kund används knappt alls längre, som tidigare var det tredje vanligaste och förvisso är det tredje vanligaste även i den här tidsperioden, men tillsammans med klient och som bara förekommer i en text vardera. Totalt används färre olika uttryck och benämningar för att beskriva den säljande parten än under 1993-1999. En mer koherent användning av vissa utvalda benämningar är möjligt att urskilja. En tydlig förändring är att termen torsk som var vanligt i det tidigare materialet, återfinns i mindre utsträckning i det senare materialet. Det är möjligt att tolka det som en slags överenskommelse om vilka benämningar som räknas som de

neutrala och accepterande, och att en nyansering skett som gör att torsk upplevs som tydligt förnedrande, eller förlegat.

6.2.1.2. Den säljande parten

I hela materialet från 2008-2011 är *prostituerad* det vanligaste ordet för att beskriva den säljande parten. Det har inte förändrats sedan 1993-1999 och jag tolkar det som att prostituerad fortfarande förstås som det neutrala beskrivande uttrycket. Detta till skillnad från benämningar för den köpande parten, där uttrycken har växlat tydligare i materialet.

Det andra mycket vanliga ordet är *sexsäljare*, eller varianter på dessa så som enbart *säljare* eller *säljare av sex*. Det finns också mer precisa så som *människor som säljer sex*, samt *kvinnor som säljer sex* och *män som säljer sex*. Säljare och dess varianter har blivit vanligare under den här tidsperioden. Jag förstår uttrycket säljare som att ringa in den säljande parten som delaktig i något frivilligt och därmed en ekonomisk transaktion.

En skribent kritiserar bilden av prostitutionssituationen som hon upplever upprepas gång på gång, men inte tycker stämmer. Den föreställningen består av en sexköpande man som "köper kroppar (inte tjänster)" och en sexsäljande kvinna som är "fattig, utsatt, i underläge" (Expressen 2008-05-10). Hon menar vidare att sexköpslagen "cementerar bilden av sexsäljare som en slags 'naturliga offer'" (Expressen 2008-05-10). En annans skribents användande av sexsäljare kopplas också ihop med en för skribenten felaktig föreställning om prostitutionssituationer. Hon menar att det finns två olika typer av offer, där en är offer för omständigheter och där den andra snarare handlar om att uppoffra sig frivilligt: "Sexköpslagen tillskriver sexsäljare rollen som passiva offer, okapabla[sic!] att fatta självständiga beslut" (GP 2009-03-17).

Den tredje vanligaste benämningen är *sexarbetare*. Uttrycket förekommer dock sporadiskt i materialet och har blivit ovanligare sedan 1993-1999.

6.2.2 Teman

Under 2008-2011 återkommer de teman som redovisas under 1993-1999. Det tyder på att liknande saker diskuteras inom prostitution även nu och att diskurser krockar och överlappar varandra. Ett nytt tema har dock tillkommit, *trafficking*. Det var inte något som uppkom vid läsningen av 1993-1999 års material. Istället verkar diskussionen kring traffickingdiskursen i förhållande till prostitution ha växt.

6.2.2.1. *Lagens vara eller icke vara.*

Under den här tidsperioden diskuteras sexköpslagens vara eller icke vara. Det har gått många år sedan införandet, en utredning tillsätts och det börjar bli möjligt att diskutera lagens effekter. De som är positiva till lagen har en annan utgångspunkt än den förra tidsperiodens debattörer, eftersom lagen numera finns instiftad och det handlar inte om att diskutera dess införande. Däremot debatterar fortfarande de som är positiva till lagen mot de som tycker att lagen borde avskaffas. De som tycker att lagen borde finnas kvar diskuterar också i större utsträckning hur den kan förändras eller vad den bidragit med. Det var innan införandet inte möjligt att göra.

Många argument som förs fram om det positiva med sexköpslagen handlar om grundläggande värderingar, sätt att se på världen eller om människors hälsa och värde. En skribent menar att prostitution härrör från "patriarkala normsystem" (Expressen 2010-08-03) och en annan påpekar att prostitution är det "dödligaste tillstånd en kvinna kan befinna sig i" (Expressen 2010-09-12).

Sexköpslagens och dess effekter diskuteras och kallas bland annat en "framgång" (Expressen 2010-07-04). Denna skribent pekar på att Sveriges befolkning stöder lagen och att prostituerade har fått lättare att motta stöd från samhället efter dess införande. Dess effekter skulle också kunna förstärkas med ett strängare straff.

Erikson skriver att det främst fanns två typer av motstånd när sexköpslagen skulle införas. Det var dels *juridiciella argument*, som handlade om att det är svårt att avgränsa prostitutionens handlingar och kontrollera hur lagen efterlevs. Dels var det *effektivitetsargument* som rörde lagens ineffektivitet i att bekämpa prostitution och skydda kvinnor (Erikson 2011:139-140). På samma sätt tolkar jag att det är möjligt att diskutera lagen när den är aktiv, hur den efterlevs och dess effekter.

Prostitution har "klara inslag av förtryck och utnyttjande", menar en skribent (GP 2011-02-03). Här trycks det på upprätthållande av mänskliga rättigheter, som prostitution förhindrar. Detta lägger också ett tydligare fokus på köparna, som underförstått står för förtrycket och utnyttjandet. Röster talar i den här senare tidsperioden om att köparen bör granskas tydligare och att åtgärder bör riktas dit: "Vill man minska förekomsten av prostitution är det efterfrågan på sexuella tjänster som måste minska" (Aftonbladet 2008-07-17). Underförstått här är att minska prostitution är något man bör vilja och detta så snart som möjligt.

I diskursen om lagens vara eller icke vara finns också de som tycker att lagen aldrig skulle ha införts och/eller de som nu tycker att den bör avskaffas. Här riktas fokuset bort från vad de

tidigare rösterna menat hör till människors välmående. Istället menar flera skribenter att människor inte nödvändigtvis far illa av prostitution och att detta inte är något som kan antas. Bland annat beskrivs situationen hur kvinnor i underläge utnyttjas av män i överläge som "schablonartad" och att lagen "cementerar bilden av sexsäljare som en slags 'naturliga offer'" (Expressen 2008-05-10). Samma text gör också skillnad på kroppar och tjänster, där det inom prostitution är det senare som säljs, menar skribenten, och inte kroppar eller människor.

Det går att urskilja här att själva begreppen prostitution, köpare, prostituerade och vad som sker inom och mellan dessa inte har ett enda svar. Vad det innebär rör sig och skiftar mellan de olika rösterna i debatten. Säljer en prostituerad något överhuvudtaget? Om det finns en köpare antas det att en motsatt måste finnas - säljare. Vad säljer en prostituerad? Sig själv, en kropp, en tjänst, sin själ?

En text framhåller att det under åren som sexköpslagen funnits vuxit fram ett nytt motstånd mot den och hävdar att "det inte handlar om prostitution" och inte heller om "huruvida personer som säljer sex får det bättre eller sämre av rådande lagstiftning" (Expressen 2009-10-20). Istället, menar skribenten, används sexköpslagen "som ett sätt att slå in en kil i statens makt över individen". Motståndet till sexköpslagen grundar sig inte längre i prostituerades situation, utan vilken makt staten har över enskilda personer. Underförstått bör överheten aldrig kunna bestämma över människors privatliv.

Efter att lagen har varit införd i några år möjliggörs förändringar, efter att dess effekter upplevts. En skribent kopplar prostitutionen till strukturella problem som också sträcker sig till andra länder än Sverige. Sexköpslagen bör gälla svenska medborgare som köper sexuella tjänster utomlands, menar en skribent (Aftonbladet 2011-03-30). Denna typ av diskussion hur lagen ska användas kan tolkas som att lagen har varit framgångsrik och bör därför gälla i fler situationer än den nu gör.

Andra förändringar av lagen som föreslås är också att kriminalisera säljaren. En skribent menar att enbart kriminalisera köparen "strider mot rättsmedvetande" (Expressen 2010-07-26). Samma skribent menar att vid en sådan förändring skulle dold prostitution och människohandel minska. Argument mot ideologiska skäl till lagstiftning förs också fram i en text (GP 2008-12-01). Här diskuteras att ideologier är symboliska och därför verkningslösa. Det underförstådda tolkar jag som att skribenten vill motverka prostitution, men att fel sätt används. Sättet som används bygger på ideologier och en mer känslomässig grund, snarare än logik och struktur och är, i enlighet med Eriksons begreppsapparat, ett juridiciellt argument. I min tolkning under läsning av materialet så ligger fokuset i diskussionen kring lagen främst

på den säljande parten, trots att lagen i egentlig mening handlar om och kriminaliserar den köpande parten.

6.2.2.2. Sexualitet och moral

De drag som återkommer i det här temat är i vilken sfär prostitution hör hemma - är det privat, offentligt, mänskligt, sexuellt? Sexualitet och moral är utgångspunkterna och används som argument. I materialet resoneras det kring sexualpolitik och olika moraliska dilemman, med prostitutionen som det gemensamma temat. I den här kategorin finns det både tydliga för- och motståndare till sexköpslagen och även debattörer som inte berör lagen i sig. Istället resoneras kring vad sexualitet är (Expressen 2010-07-27), vems moral som bör gälla (DN 2009-02-20) och prostitution jämförs med äktenskap (Expressen 2009-10-18).

Debatten kretsar kring huruvida prostitution bör sammankopplas med sexualitet eller inte. Larsson betonar i sin avhandling prostitutionens offentliga karaktär, för att den inte ska blandas ihop med privata relationer (1983:13). Häri ligger en konflikt mellan vad jag tolkar som det privata och offentliga - hör sexualiteten ihop med den privata människan, eller hör den samman med den större diskursen av allt som räknas till olika typer av sexuella utövanden?

Det är genom att ta betalt som kvinnor uppger att de kan ha kontroll över situationen och inte hamna i underläge eller beroendeställning.[...]Sett ur jämställdhetssynpunkt - vore det verk-ligen[sic!] bättre om männen raggat upp tjejer på krogen och förväntat sig sex gratis? (Expressen 2009-10-20)

Här tolkar jag det underförstådda som att skribenten menar att det finns en könsmaktsordning där kvinnor som grupp är underordnade män som grupp, men att det finns sätt att vända på det. Skribenten vill att kvinnor ska ta den makten. I min tolkning uttrycks här föreställningar om kvinnors sexualitet, som enbart tar sig uttryck i förhållande till mäns sexualitet inom den heterosexuella ramen. Kvinnors sexualitet blir något som "förväntas" av män, snarare än ett uttryck på jämställda grunder. Pengar blir enligt skribenten maktmedlet. Kvinnor är prostituerade och män är köpare och det är i den ekonomiska transaktionen som övertaget ligger. Underförstått är att det alltid kommer att finnas köpare som jag tolkar som en förståelse om den manliga sexualiteten. I den förståelsen ryms påstridighet och en ständig sexuell lust. Män "raggar upp tjejer" där maktbalansen endast kan förskjutas om männen får betala för sexuell umgänge med dessa tjejer.

En skribent som för fram motsatta åsikter menar:

Men jag vägrar att se på kroppen som en vara. Jag vill inte att den ska vara till salu, varken hel eller styckvis. Jag tror inte på affärsidén att göra hushållsnära tjänster av våra erogena zoner. Jag tror att sexualiteten, som en del av vår mänskliga identitet, ska skyddas från kommersiell exploatering. (Expressen 2010-07-27)

I övriga texten trycker skribenten tydligt på könsmaktsordningen. Den och den förra förenas här i förståelsen av att det existerar en sådan och att kvinnor är strukturellt underordnade män. Det är i förslag på åtgärdandet som de skiljer sig åt. Den sistnämnda skribenten vill inte se pengar som medlet att vända på maktbalansen, då detta bör inte blandas ihop med mänsklig privat samvaro. I min tolkning ser denna skribent prostitution som en negativ aspekt av könsmaktsordningen, men också något som kan förändras. Förändringen bör ligga i att dels börja betrakta sexualiteten kopplat till det mänskliga och att i sin tur det mänskliga inte bör kopplas till ekonomiska transaktioner.

Liknande röster menar att slå mynt av prostitutionen innebär att betrakta kvinnors sexualitet som begränsad till att vara ett arbete (GP 2009-03-15) och att det inte går att överse med hotet om våld och tvång (DN 2009-02-20). För att återknyta till Westerstrands begreppsapparat delar dessa skribenter en sammanhållen förståelse. Förminskad sexualitet, våld och tvång är del i prostitutionen och dessa problem går inte att ignorera.

Många gånger talar rösterna i debatten med varandra, utan att deras debattartiklar är skrivna som svar. En skribent menar att motståndarna till prostitution invänder mot "kommersiellt sex för att den inte innehåller, just det, kärlek och monogam tvåsamhet" (Expressen 2008-04-08). En annan påpekar: "Om jag tycker att ingen annan ska ha rätt att köpa sig tillgång till en annan människas kropp, säger jag då samtidigt att man måste älska den man ligger med? Nej" (DN 2009-03-11). Det underförstådda här ligger i att de olika sidorna av debatten är medvetna om vilka argument som brukar komma upp och "svarar" på dem, utan ha att någon specifik mottagare i åtanke.

Sexualitetsdiskursen rör sig kring huruvida prostitution och sexualitet hör ihop överhuvudtaget, vilket vidareutvecklar sig till frågor kring vad sexualitet är och innehåller. Sexuella praktiker som handlar om över- och underordning och har inslag av våld kan förutomstående ibland vara svåra att skilja från övergrepp, menar en skribent. Sexuella aktiviteter kan användas som självskadebeteende, men det är inte alltid lätt att veta vad som är vad. Skribenten menar vidare att lagen "skiljer[...]ut sunda och normala sexuella aktiviteter, från destruktiva och olagliga" (Expressen 2010-09-06). Det problematiska blir här att särskilja prostitution från andra typer av sexuellt umgänge. Skribenten menar att i och med lagstiftningen kring prostitution, stigmatiseras olika former av sexuellt umgänge, som i

realiteten inte är olagliga.

Paralleller dras till olika typer av sexuella praktiker och preferenser och att det är svårt att utifrån bestämma vad som är vad och att lagstiftningen kring prostitution därmed är problematisk. Flera skribenter kopplar prostitution till äktenskapet som institution och att det är lika svårt att där kontrollera att ingen mår dåligt. En skribent menar att det finns människor som far illa inom prostitution, men att det inte är skäl nog till att förbjuda det. Inom äktenskapet är det många människor som mår dåligt och blir utsatta för våld, men det är inte aktuellt att förbjuda människor att gifta sig (Expressen 2008-04-08). En annan skribent tycker att samhället inte är jämställt mellan män och kvinnor och att detta tar sig uttryck i prostitution, men även i äktenskapet där en form av prostitution kan pågå på grund av ekonomisk obalans mellan makar (Expressen 2009-10-18).

I min tolkning av materialet som kretsar kring sexualitet och moral kan en av de grundläggande frågorna kokas ned till: Hör sexualitet och ekonomisk ersättning ihop?

Vidare i materialet diskuteras de moraliska aspekterna av prostitution. En skribent drar paralleller mellan att regimer tidigare har förtryckt homosexuella, men nu istället förtrycker de som säljer sex (Expressen 2010-07-30). Argument om att sexsäljare inte har "moraliska betänkligheter" och inte har "bett om" sexköpslagen drivs. De som är positiva till sexköpslagen har en normativ syn på sexualitet, menar skribenten, och är "inskränkta" (Expressen 2010-07-30). En annan skribent ifrågasätter också en lagstiftning byggt på något som skribenten menar är "sexualmoral": "Alltså hur ska det bedömas med vem man får ha sex, hur ofta, var, i vilket syfte och med vilka konsekvenser" (Expressen 2008-04-08)? Detta leder i sin tur till frågan om vad moral är, hur den uppkommer och vem eller vad som formar den. I debatten finns tankar om att moral också är nödvändigt och att prostitutionsförespråkarnas motstånd till moral är förhastad. En skribent menar att viss normalisering, som handlar om att inte skada eller döda andra människor, kan vara positiv (DN 2009-03-11). Prostitution handlar om att människor far illa, menar skribenten vidare, och därför kan det vara möjligt att normalisera prostitutionsmotståndet.

6.2.2.3. Det fria valet

I det här temat ryms olika tankar kring människors rätt att välja och frihet som individer. I min tolkning är det främst en fråga som temat behandlar och det är: Går det att välja att prostituera sig? Fokus ligger här på den säljande parten och huruvida det är möjligt att välja att prostituera sig, men också om det är möjligt för utomstående att avgöra vad som sker frivilligt och inte.

En skribent kopplar rätten till fria val och ett nytt motstånd mot sexköpslagen till fildelningsdebatten och att en allmän "frihetsvåg" sveper över landet (Expressen 2009-10-20). Samma text drar också paralleller till surrogatmödraskap och hur det har lagts fram förslag om att legalisera detta. Både surrogatmödraskap och prostitution handlar om individens rätt till den egna kroppen, menar skribenten. Sexköpslagen används därmed på ett bredare sätt i debatten och som "symboliskt vapen i kampen mellan stat och individ" (Expressen 2009-10-20). Citatet tolkar jag som ett uttryck inom den liberala diskursen, där individens frihet är viktigt. En skribent menar att sexköpslagen är ett "groteskt övergrepp på medborgerliga rättigheter i ett demokratiskt samhälle" (Expressen 2010-07-30). En annan skribent tycker att lagen gör prostituerade till "irrationella varelser som staten måste skydda från sig själva" (Expressen 2010-09-06).

Den andra tydliga strömningen i diskursen om det fria valet handlar om att prostitution inte kan betraktas som ett val och att eftersom så många människor far illa så blir det viktigare än några få eventuella vilja att bli prostituerade. Det ifrågasätts också om det är möjligt att tala om val, när alternativen har varit få, eller kanske bara ett: "Inbillar ni er att kvinnor med valmöjligheter faktiskt väljer att prostituera sig" (Expressen 2010-07-27)? Underförstått här är att ett val handlar om aktiva beslut där också flera möjligheter är inblandade. Ett beslut som någon fattar utan olika valmöjligheter kan inte betraktas som ett aktivt handlande. I min tolkning läser jag att det underförstådda här är att de prostituerade har varit i svåra situationer som snarare lämnat dem "utan val", än att de aktivt med vilje har gett sig in i prostitutionen.

En annan skribent framhåller att sälja sex inte handlar om huruvida personer får vara subjekt eller inte, eftersom allas handlingsutrymmen begränsas av bland annat bakgrund och "dessa faktorer är i sin tur formade av samhälleliga strukturer" (GP 2009-03-15). Samma skribent ställer också frågan om vi "vill att sex ska vara arbete" (GP 2009-03-15) och menar vidare att vi inte bör vilja det.

Frågan om prostitution är ett arbete eller inte återkommer i debatten. Beroende på hur arbete definieras, ges också olika syn på hur prostitution bör behandlas. Ifrågasättandet av att betrakta prostitution som ett arbete fungerar också som argument för huruvida det kan betraktas som ett fritt val eller inte. Om det inte betraktas som ett arbete, kan det inte heller betraktas som att människor aktivt väljer det som försörjningsmöjlighet, eftersom det då snarare handlar om olika tvingande omständigheter i situationer. En skribent tar upp det paradoxala i att betrakta prostitution som ett arbete där fria valmöjligheter existerar. Hon ifrågasätter om sälja sex är ett jobb: "[...]varför skulle ingen komma på tanken att låta skolelever prya på bordeller eller tvinga arbetslösa att ta lediga jobb som gatuflickor"

(Expressen 2010-07-04)? En annan skribent, som är tydlig med att han själv tidigare sålt sex, menar att han kan "med säkerhet säga att en stor del av män som har betalsex med andra män trivs alldeles utmärkt med det. Så vad är problemet" (Expressen 2010-07-30)?

Westerstrand (2008:43) skriver att prostitutionsdebattörerna ofta använder samma typ av argument, trots olika ståndpunkter i frågan. De skribenter som motsäger sig sexköpslagen på grund av argument kring valmöjligheter och den fria människan, fokuserar främst på den säljande parten. Det är den köpande parten som har kriminaliserats, men dess rätt att fortsätta köpa tas inte upp i någon utsträckning. Istället är de konsekvenserna för den säljande parten som tas upp och hur dessa bör få välja själva och har rätt att utföra sitt arbete. Därmed möts de båda sidorna i min tolkning, eftersom båda fokuserar den säljande parten och dess välbefinnande, men med olika utgångspunkter och lösningsförslag.

6.2.2.4. Trafficking

Under punkt 5.1 beskriver jag vilket material som valts bort, bland annat de som inte behandlade prostitution som huvudfråga. Däribland fanns debattartiklar som främst behandlade trafficking. Det fanns dock ett flertal artiklar som befann sig i gränslandet och till lika stor utsträckning handlade om prostitution som trafficking. De har främst handlat om lagstiftningen och dess kopplingar mellan prostitution och trafficking. Det här temat är nytt för den senare tidsperioden i analysen. Det återfinns inte i materialet från 1993-1999 på samma sätt. Det är möjligt att se hur diskussionerna har utvecklats till att handla mer om trafficking och skillnad mellan prostitution och trafficking. Westerstrand (2008:24) skriver att begreppsapparaten har försvårats på grund av den allt mer omtalade traffickingproblematiken. I materialet avhandlas lagstiftning, EU och hur Sveriges lagstiftning skiljer sig från andra länders. Lagstiftningen kopplas till trafficking och om - och i sådana fall hur - prostitution och trafficking skiljs åt.

En skribent påpekar att det är farligt att blanda ihop olika typer av sexuella tjänster. Här görs skillnad mellan "call girl-ringar" och "den egentliga traffickingen på bordeller och på gatan" (Expressen 2010-09-17). Hos skribenten finns en förståelse för att trafficking hör ihop med det som kan ses som institutionaliserad prostitution. I min tolkning kopplas trafficking till prostitution som sker i slutna lokaler, med flera personer inblandade kring köpet av den sexuella tjänsten. Skribenten verkar inte göra skillnad på köparen eller typen av sexuella tjänster, utan ramarna kring köpet, så som plats och situation, får avgöra skillnaden.

En annan skribent menar att bilden av hur kvinnor och barn luras in i trafficking är förenklad. Snarare, menar skribenten, handlar det om en "korrumperad form av migration"

(Expressen 2008-07-23). I debattartikeln drivs tesen om att människor som är fattiga och gör drastiska åtgärder tvingas lämna sina hemländer för att försörja sig. Men att migrerande kvinnor ses som traffickingoffer menar skribenten härrör från en "förlegad kvinnoyn" och dessa kvinnor bör inte betraktas som naiva eller lättlurade (Expressen 2008-07-23). Här berörs temat om det fria valet och att människor bör ses som handlande subjekt och inte som offer för situationer. Eduards (2007) skriver om svårigheten med att lagstifta kring trafficking, eftersom det är svårt att bevisa att det är just det som har förekommit. Vad som eventuellt har varit frivilligt och inte måste redogöras. Detta blir problematiskt eftersom fokus läggs på offret och inte gärningsmannen (Eduards 2007:156). I den tidigare skribentens resonemang krävs alltså att det utsatta offret faktiskt har varit ett handlande subjekt och också lyckas bevisa eller motbevisa detta.

Att kriminalisera män som köper sex förstärker bilden av att den svenska mannen går att göra god och jämställd, även om det måste ske med reglering. Jag vill ändå poängtera att priset för att värna denna nationella självuppfattning inneburit något ovanligt: mäns handlingsutrymme har begränsats. (Eduards 2007:158)

Efterfrågan på sexuella tjänster och köparen tas inte upp mycket under temat trafficking. Att det överhuvudtaget existerar prostitution bygger på att någon vill, kan och ska köpa sexuella tjänster. Inom ramen för trafficking talas det om exploatering av människor och att slavhandel pågår (DN 2011-04-24) och att legalisering av prostitution öppnar upp för trafficking, som är mer vålds- och tvångsbelastad (Expressen 2009-04-08).

En skribent beskyller motståndarna för att förenkla sambandet mellan olika typer av sexköp. Hon menar att en annan skribent "gör sig skyldig till en oerhörd relativisering genom sin sammanblandning av trafficking och frivillig prostitution" (Expressen 2008-05-10). Här görs det tydligt att de inblandade i trafficking och prostitution har olika förutsättningar. Frivillig prostitution avser valmöjligheter, medan trafficking underförstått är det motsatta till frivillig.

En skribent hävdar att 98% av traffickingoffer är kvinnor (Aftonbladet 2010-03-18) och de flesta omtalar offren som kvinnor och, i några fall, barn. Köparna benämns eller underförstås i de flesta fall i min tolkning som män. Det är dessa omtalade män som står för behovet i traffickinghandeln. Debatten fokuserar främst på hur den säljande parten ska betraktas, om de överhuvudtaget är offer och hur det är möjligt att hjälpa dem. I debatten går det att utläsa att det underförstådda är att ett behov alltid finns av att köpa sexuella tjänster. Det är därför prostitution finns, för att behovet fortsätter att uppstå. Majoriteten av texterna i materialet ringar in sexköparen som en man, där den typen av behov ibland problematiseras, men oftast

förstås som något statiskt. Eduards menar att det i praktiken fortfarande ges uttryck för idén att mäns naturliga drifter är okontrollerbara och något staten därför måste ta ansvar för (2007:158).

Slutligen används även popkulturella kopplingar för att föra fram poänger i traffickingdiskursen: "Många av oss minns nog Lilja" (Aftonbladet 2010-03-18). Rollfiguren Lilja från Lukas Moodysons film *Lilja 4-ever*, används för att tydliggöra förhållanden inom trafficking. Skribenten fortsätter med att beskriva handlingen: "Lilja lurades till Sverige med ett löfte om jobb som servitris, en dröm som aldrig blev sann" (Aftonbladet 2010-03-18). Vidare framhåller skribenten att det bör satsas på att stoppa människohandel och att det behövs organiserade insatser för att hjälpa offren. En annan skribent påpekar att människor som kopplas till trafficking ofta förnekar att de har varit inblandade i människohandel och att de trodde sexköpet skedde på frivilliga grunder. "De män som utnyttjar verklighetens Lilja 4-ever ska inte kunna komma undan med att de inte hade en aning om att det var en sexslav de köpte" (Expressen 2010-07-04). Det underförstådda är de eventuella känslomässiga kopplingarna till Lilja som person. En person som har sett filmen känner till Lilja, hennes förhållanden och drömmarna som inte slog in.

En annan skribent invänder mot användandet av Lilja 4-ever som argument i debatten. Skribenten hävdar att filmen har fått ingå i Sveriges "anti-traffickingkampanj" och att bilden av en flicka från öst som blir lurad till väst är förenklad (Expressen 2008-07-23). Skribenten pekar istället på att problemet snarare ligger i "migranternas hemländer och västvärldens restriktiva invandringspolitik". Att uppmana kvinnor att inte lämna sina hem för att försörja sig är negativt, menar skribenten (Expressen 2008-07-23).

Användandet av rollfiguren Lilja som symbol för trafficking visar de olika strömningarna inom debatten. Den ena strömningen gäller de inblandade runt själva sexköpet, som måste ställas till svars. På samma sätt bör distinktionen mellan prostitution och trafficking tydliggöras. Det ska inte vara möjligt att som sexköpare påstå att man inte visste vad som pågick. Den andra strömningen gäller synen på traffickingoffer som just offer för omständigheter. Westerstrand betonar att traffickingdiskursens element av våld och tvång problematiserar prostitutionsförespråkares argument om fria val (2008:208). I min tolkning vill skribenten som använder "migranter" snarare än "traffickingoffer" poängtera att inte alla kvinnor bör ses som offer. Att generalisera bilden av sexsäljare är negativt för kvinnorna och begränsar deras handlingsutrymme, som när de uppmanas att inte lämna sina hem.

6.2.3. Kön

Det är köparnas efterfrågan som gör att unga kvinnor som rymt hemifrån kan fastna i en neråtgående spiral av snabba pengar och dyra vanor, prostitution, alkohol och ångest. Eller att en tonårspojke med strulig hemmiljö, drogmissbruk och lite hopp för morgondagen erbjuder sex för pengar. (DN 2008-07-16)

Liknande som i materialet 1993-1999 visar analysen för 2008-2011 att sexköpare generellt förstås som män och sexsäljare förstås som kvinnor, dock i mindre utsträckning än tidigare. Tydligare röster framträder och vill poängtera vilka andra typer av köpare och säljare som finns. I min tolkning vill dessa röster ändra på den nuvarande bilden av de två parterna.

Texten som citatet ovan är hämtat från beskriver köpare som män, och att en undersökning visat att "var åttonde svensk man någon gång betalat för sex" (DN 2008-07-16). Texten vill frångå bilden av den vuxna, sexsäljande kvinnan. De prostituerade som beskrivs är unga och både kvinnor och män. I min tolkning vill skribenten uppmärksamma att människor hamnar i prostitution och att detta beror på att det överhuvudtaget finns köpare. Både unga kvinnor och män kan befinna sig i den situationen. De säljande parternas exemplifierade erfarenheter skiljer sig åt. De unga kvinnorna har dyra vanor, ångest och hamnar i *prostitution*. De unga männen har det jobbigt hemma, hopplöst och *erbjuder sex för pengar*. Detta tyder på att, även om både män och kvinnor prostituerar sig, sker det ofta på olika grunder. Förutsättningarna som gör att människor hamnar i prostitution beskrivs dock alltid som problematiska och negativa.

Något som skiljer sig från 1993-1999 års material är en tydligare nyansering av vem den säljande parten kan tänkas vara. Genomgående i materialet, likt den förra tidsperioden, finns i de flesta texter en grundföreställning om att kvinnor befinner sig i strukturell underordning gentemot män. Även när underordningen är underförstådd, tydliggör vissa skribenter att den säljande parten inte alltid är kvinnor. Att kvinnor säljer sex till män i gatumiljö är en förenklad bild, menar en skribent (Expressen 2011-04-04). Vidare poängterar samma skribent att det finns många homo- bi- och transpersoner som säljer sex och att detta sällan syns i statistiken. Skribenten lyfter även resultaten från en undersökning som visar att kvinnor köper sex i något större utsträckning än man tidigare har trott (Expressen 2011-04-04). En annan skribent påpekar att "det är fler män än kvinnor som säljer sex via nätet" (Expressen 2010-07-30). Att den säljande parten inte är en kvinna konstrueras som ett avvikande och ibland ett tillägg till den övriga debatten. En skribent menar att prostitution inte bör blandas ihop med uttryck för kvinnors sexualitet. Skribenten tillägger: "Det gäller förstås även män som säljer sex" (Expressen 2010-07-27). Det underförstådda här är att det generellt mest är kvinnor som

säljer sex, men att det finns män som gör det och skribenten anser det viktigt att ta upp.

Köparna förstås som män, med få undantag, och har stora likheter med materialet 1993-1999. En viss skillnad mellan tidsperioderna är att i materialet 2008-2011 betonas oftare en neutral benämning för den köpande parten. Benämningar som "den" och "köparen", istället för "han" och "mannen" är vanligare under 2008-2011. Dock konstrueras köparna fortfarande som män. En skribent menar att skärpning av straffet för sexköp gynnar brottsligheten. Sexköparna blir utpressade av organiserade ligor tillsammans med hot om polisanmälning. Sexköparna beskrivs bland annat som "vanliga män, med pengar, jobb och familj att värna om" (Expressen 2010-09-17).

Materialet bygger, liksom i den förra tidsperioden, på att kön är dikotomiskt uppdelat mellan män och kvinnor och att det existerar en maktstruktur där kvinnor missgynnas. Det poängteras ibland med tydlighet: "Prostitutionen bör förstås ses i ljuset av att samhället värderar män och kvinnor olika" (Expressen 2010-07-27). På samma sätt menar en annan skribent att ställa frågor kring vem som köper och säljer kan "uppmärksamma hur makstrukturer rörande kön, klass, etnicitet och sexuell läggning manifesteras i könshandeln" (GP 2009-03-15). Här betonas att kön inte är avgörande, utan tillsammans med andra faktorer synliggör vilka strukturer som råder och hur dessa tydliggörs inom prostitution.

6.2.4. Subjektspositioner

I enlighet med Searle (1997:46), som teoretiserar kring självrefererande begrepp, talade jag tidigare om att människor måste vara överens om vad ett begrepp innebär för att kunna definiera det. Detta innebär dock inte alltid att människor är överens, eller att alla begrepp är entydiga. I prostitutionsdebatten uppstår exempelvis många frågor kring vem som är en sexköpare och vem som är prostituerad, vad som "krävs" för att detta ska vara sant och vem som har rätten att definiera detta. Vilka auktoriteter som bidrar till faktiska subjekts handlingsutrymme, bidrar också till konstruerandet av subjektspositioner (Boréus 2011:163). Boréus betonar att subjektspositioner avgränsas av andra subjektspositioner och relationerna mellan dem bör beaktas (2011:163). En skribent menar att bilden av prostitution som konstrueras av överheten bidrar till en negativ inställning till prostitution: "Så har maktens korridorer förvandlats till strukturfixerade och sexualfientliga ställen där en kvinna alltid är ett offer och män är djur, exempelvis torskar" (Aftonbladet 2009-02-21). En annan skribent resonerar att bara somliga prostituerades välmående prioriteras av prostitutionsmotståndare. Skribenten menar att kvinnor kategoriseras som anständiga eller oanständiga av prostitutionsmotståndarna. De oanständiga, "fallna" prostituerade stigmatiseras och nekas

hjälp: "Kvinnosolidariteten omfattar bara kvinnliga brottsoffer som varit sexuellt aktiva på rätt sätt. Inte de som tidigare, eller ibland, tagit betalt för sex och dessutom inte ångrar det" (Expressen 2008-01-15).

I min tolkning pekar texten på *hor-stigmat* och konstruerandet av olika typer av kvinnor i prostitution. Westerstrand menar att horan ibland har kallats någon som bryter mot normerna och frigör sig i sin sexualitet (2008:59-60). Hor-stigmat är en samling fördomar som kan drabba alla kvinnor, men som prostituerade förkroppsligar (2008:60). Westerstrand kritiserar användandet av hor-stigmat eftersom det förutsätter en splittring, i uppdelningen horan och madonnan. Denna splittring, menar Westerstrand, ignorerar hur hor-stigmat också skapar maskulinitet (2008:61). I texten ringas horan in som stigmatiserad och för att ge uttryck för fel slags prostitution enligt prostitutionsmotståndarna. I enlighet med Westerstrand tolkar jag konstruerandet av horan som att samtidigt *inte* konstruera köparen.

I följande avsnitt kommer jag att nämna subjektspositionerna från förra tidsperioden, se 6.1.1.4, men dessa förklaras inte ytterligare här. I materialet från 2008-2011 återkommer flera subjektspositioner som konstrueras i materialet från 1993-1999. Subjektspositionerna för sexköparen som återkommer är *den avvikande sexköparen*, *den frivillige sexköparen* och *den vanlige sexköparen*. Sexköparna konstrueras genomgående som män, med få undantag. Positionen *den patologiske sexköparen*, med tvångsmässigt beteende, återfinns inte i materialet från 2008-2011.

Temat trafficking tillkommer under senare tidsperioden. Inom ramen för detta tema har även en ny subjektsposition konstruerats. *Den ofrivillige sexköparen* positioneras som en man som deltar i trafficking och inte vet, eller inte låtsats veta, att han besöker en prostituerad som är offer för människohandel. Denna position konstrueras i kontrast till *den frivilliga sexköparen* som ingår ett avtal som bygger på båda parter aktiva, självvalda deltagande.

Den säljande partens subjektspositioner har inte förändrats i jämförelse med den tidigare tidsperioden. Den säljande parten konstrueras fortfarande främst som kvinna, med några undantag. Undantagen är färre under 1993-1999. Subjektspositionerna *sexsäljaren i strukturellt underläge* och *den yrkesarbetande sexsäljaren* konstrueras på samma sätt som i materialet från 1993-1999. Positionen *den problematiserade sexsäljaren* förekommer inte lika tydligt under den senare tidsperioden. Inom ramarna för traffickingdiskursen konstrueras positionen *den ofrivillige sexsäljaren*, som under hot och fångenskap tvingas in i prostitution. Positionen liknar *den strukturellt underordnade sexsäljaren*, men lever under sämre förhållanden, med tvång och våld som tydliga inslag. *Den ofrivillige sexsäljaren* kan ringas in både som en vuxen (främst kvinna) och ett barn. Ålders- och våldsaspekten skiljer denna

position från de övriga. I materialet förekommer en viss nyansering av positionerna av sexsäljaren, där den ringas in som avvikande och positioneras utifrån den manlige, heterosexuelle sexköparen. Nyanseringen förekommer i materialet från 1993-1999, men framkommer tydligare under den senare tidsperioden.

7. Sammanfattande och avslutande diskussion

Den här uppsatsens syfte har varit att undersöka hur prostitution konstrueras i debatten i fyra svenska tidningar. 1999 infördes *Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster*, den så kallade sexköpslagen. Den innebar att den köpande parten i prostitution kriminaliserades. Urvalet av material har avgränsats till tiden före och efter införandet av lagen, uppdelat i två tidsperioder: 1993-1999 och 2008-2011. Med hjälp av diskursanalys, ett socialkonstruktivistiskt synsätt samt med genusvetenskapligt perspektiv har jag närläst och analyserat mitt material. För att tydliggöra resultaten av min analys ska jag kortfattat besvara mina frågeställningar som ställdes i samband med syftet.

Vilka teman går att urskilja?

Materialet består av återkommande teman, kring vilka prostitution diskuteras av debattörerna. De teman jag har urskiljt har jag valt att kalla *lagens vara eller icke vara, sexualitet och moral* samt *det fria valet* och dessa återfinns i hela materialet. Under tidsperioden 2008-2011 tillkommer temat *trafficking*.

Vilka subjektspositioner konstrueras?

I analysen har jag tagit fasta på vilka subjektspositioner som konstrueras för den köpande och den säljande parten. Den köpande parten positioneras främst som en man. Skillnaderna mellan konstruktionerna för den köpande parten handlar främst om huruvida den sexköpande mannen skiljer sig från "vanliga män" och om han deltar i en frivillig transaktion eller inte. Hur sexköparen lever sitt liv utanför prostitutionen, hur ofta han köper sex och om han själv upplever sina handlingar som problematiska är faktorer som ringar in de olika positionerna.

Den säljande parten konstrueras främst som kvinna och utifrån huruvida prostitutionen är frivillig eller inte. Sexsäljaren kan vara en del av ett genusförtryck där hon, i egenskap av prostituerad och kvinna, utnyttjas, eller en yrkesarbetande kvinna som själv valt sitt arbete. Inom ramen för trafficking konstrueras ytterligare en ofrivillig position, med tydligare inslag av våld och tvång.

Har debatten förändrats över tid och i sådana fall hur?

Den stora skillnaden i materialet är att prostitution kopplas till trafficking under 2008-2011, på ett sätt som inte görs tidigare. Trafficking innebär handel med människor för sexuella

ändamål. Det är möjligt att frågan om trafficking har blivit mer aktuell på grund av sexköpslagen och det fokus den har riktat mot sexköparna. Att köpa sexuella tjänster är olagligt, oavsett i vilken situation den prostituerade befinner sig. För att avgöra om det har handlat om trafficking ligger problemet i att definiera vad som har skett frivilligt och inte. Som Eduards påpekar lägger detta bevisbördan på offret (2007:156). Under den senare tidsperioden sker också en tydligare nyansering av konstruerandet av kön. Fler skribenter tydliggör att den säljande parten inte alltid är kvinnor och vill uppmärksamma de män samt homo- bi och transpersoner som säljer sex. Köparen förstås tydligare genomgående som en man i hela materialet.

Sammantaget behandlas liknande teman, frågeställningar och konstruktioner under båda tidsperioderna. Debatten kretsar främst kring hur prostitution och de inblandade människorna ska definieras. Komplexiteten i prostitutionsdiskursen möjliggör olika typer av ingångar i debatten. Vem har rätt att välja - och välja vad? Är prostitution utnyttjande eller befrielse? Är prostitution statiskt eller föränderligt? Prostitution aktualiserar frågor om sexualitet, kön och makt och för att vidga analysen skulle det vara intressant att undersöka ett större material som går längre tillbaka i tiden. Det var dock inte något som rymdes inom den här uppsatsens ramar. I framtiden tänker jag att debattens dikotomiska uppdelning av kön kommer att uppluckras och att fokus kommer att riktas tydligare mot orsakerna till, i kombination med effekterna av, prostitution. Prostitution är ett ämne som inte kommer, och enligt min mening inte bör, upphöra att problematiseras.

8. Litteratur- och källförteckning

Tryckta källor

Ambjörnsson, Fanny 2003. *I en klass för sig. Genus klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront.

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.) 2011. *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Arping, Åsa & Nordenstam, Anna (red.) 2005. *Feministiska litteraturanalyser 1972-2002*. Lund: Studentlitteratur.

Boréus, Kristina & Bergström, Göran 2000. *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Butler, Judith 2005. *Könet brinner! Texter i urval av Tiina Rosenberg*. Köping: Natur och Kultur.

Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (red.) 2007. *Diskursanalys i praktiken*. Helsingborg: Liber.

Eduards, Maud 2007. *Kroppspolitik - om Moder Svea och andra kvinnor*. Stockholm: Atlas.

Erikson, Josefina. 2011 *Strider om mening. En dynamisk frameanalys av den svenska sexköpslagen*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.

Foucault, Michel 1993. *Diskursens ordning*. Stockholm: Symposium.

Freedman, Jane 2003. *Feminism - en introduktion*. Malmö: Liber.

Larsson, Stig 1983. *Könshandeln: om de prostituerades villkor*. Diss. Lund: Univ.

Searle, John R. 1997. *Konstruktionen av den sociala verkligheten*. Göteborg: Daidalos.

Svahn, Margareta 1999. *Den liderliga kvinnan och den omanlige mannen: skällsord, stereotyper och könskonstruktioner*. Stockholm: Carlsson.

Westerstrand, Jenny. 2008 *Mellan mäns händer. Kvinnors rättssubjektivitet, internationell rätt och diskurser om prostitution och trafficking*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.

Kapitel eller del i antologier:

Börjesson, Mats & Palmblad, Eva. 2007. Introduktion. I: *Diskursanalys i praktiken*, Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (red.), 7-26. Helsingborg: Liber.

Boréus, Kristina 2011. Texter i vardag och samhälle & Diskursanalys. I: *Handbok i kvalitativa metoder*, Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.), 131-164. Malmö: Liber.

Lindén, Claudia 1998. Moderlighetens metaforer hos Ellen Key och Friedrich Nietzsche. I: *Feministiska litteraturanalyser 1972-2002*, Arping, Åsa & Nordenstam, Anna (red.), 311-338. Lund: Studentlitteratur.

Otryckta källor

Direktiv 2008:44. *Utvärdering om förbud mot köp av sexuell tjänst*. Stockholm: Justitiedepartementet.

Gigolo. *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/kort/gigolo> (Hämtad 2013-03-12).

Justitiedepartementet 2011 [2008]. Utredningen om utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst. <http://www.regeringen.se/sb/d/4081/a/103366> (Hämtad 2013-02-11).

Kund. *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sve/kund> (Hämtad 2013-03-01)

Köpare. *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sve/köpare> (Hämtad 2013-03-01).

SOU 1995:15. Socialdepartementet. *Könshandel*. Stockholm: Fritze.

SOU 2010:49. Justitiedepartementet. *Förbud mot köp av sexuell tjänst. En utvärdering 1999-2008*. Stockholm: Fritze.

Tidningsutgivarna 2012. *Svensk dagspress 2012. Fakta om marknad och medier*. http://tu.se/images/stories/Document/Branschinfo/TU_Svensk_Dagspress_2012.pdf (hämtad 2013-03-10).

Torsk. *Nationalencyklopedin*. <http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/sve/torsk/O365620> (Hämtad 2013-03-01).

Utbildningsdepartementet 2012 [2008]. Sexköpslagen. <http://www.regeringen.se/sb/d/2593/a/116601> (Hämtad 2013-02-10).

9. Materialförteckning

1993-1999

Ingen vill bli hora	Aftonbladet	1994-12-03
Horor är vi allihopa	Aftonbladet	1995-03-19
Vad händer egentligen efter ett förbud mot könshandeln?	Aftonbladet	1997-12-20
Ny lag mot torskar skapar brottssyndikat	Aftonbladet	1998-03-09
Ny lag förvärrar för sexarbetare	Aftonbladet	1998-05-11
Unik chans att stoppa sexhandeln	Aftonbladet	1999-01-01
Nya lagen saboteras	Aftonbladet	1999-11-15
"Fördomarna drabbar alla thailändskor"	Dagens Nyheter	1998-05-13
MITT-i. Alexander Bard om den nya sexköpslagen. En sexarbetares bekännelser.	Expressen	1999-01-10
MITT-i. REPLiKEN. Makt, pengar och förnedring, Bard!	Expressen	1999-01-18
Ann-Charlotte Marteus om Alexander Bard och "den glada horan"	Expressen	1999-01-20
Alexander Bard om sex, pengar och moralism. Min kropp är min!	Expressen	1999-02-03
REPLiKEN	Expressen	1999-02-09
PRESSRÖSTER	Göteborgs-Posten	1998-06-03
Döm inte ut lagen mot könshandeln	Göteborgs-Posten	1998-08-20
Bra att sexköp förbjuds	Göteborgs-Posten	1998-12-31
Aldrig någon handel i januari	Göteborgs-Posten	1999-01-18
Kampen mot sexköp statlig angelägenhet	Göteborgs-Posten	1999-06-05
Torskarna slinker ur nätet	Göteborgs-Posten	1999-10-06
Bang om torskar och horor	Göteborgs-Posten	1999-11-20

2008-2011

Rikta udden mot sexköparna	Aftonbladet	2008-07-17
Arbetaren - och offret	Aftonbladet	2009-02-21
Livet vore enklare utan sexualdriften	Aftonbladet	2009-02-21
Så ska jag rädda sexslavarna i EU	Aftonbladet	2010-03-18
Köpa sex utomlands är ingen mänsklig rättighet	Aftonbladet	2011-03-30
Bloggat	Aftonbladet	2011-07-18
Den glamorösa prostitutionen	Dagens Nyheter	2008-03-29
Avlyssning blir ett vapen i kampen mot sexhandeln	Dagens Nyheter	2008-07-16
Att sälja sin kropp är inte befrielse	Dagens Nyheter	2009-02-20
Moral behövs	Dagens Nyheter	2009-03-11
Sexköpsbrott döms korrekt	Dagens Nyheter	2010-05-18
Ingen rubrik	Dagens Nyheter	2011-04-24

Feminister tål inte fallna kvinnor	Expressen	2008-01-15
Sverige som föregångsland	Expressen	2008-03-22
Med dagens feminister finns ingen sexuell revolution i sikte	Expressen	2008-04-08
Hellre socialpolitik än sexköpslag	Expressen	2008-05-10
Därför misslyckas trafficking-politiken	Expressen	2008-07-23
Äntligen bråkar feministerna	Expressen	2008-10-04
Sveriges prostitutionsförbud är en kvarleva av förlegad kristen moralism	Expressen	2009-02-22
Därför vill inte EU stoppa sexhandeln	Expressen	2009-04-08
Sexköpslagen borde göra lyxfruar olagligt	Expressen	2009-10-18
Sexköp är en principfråga för nya frihetsrörelsen	Expressen	2009-10-20
Kvinnokroppar är ingen vara	Expressen	2010-07-04
Kriminalisera prostitution	Expressen	2010-07-26
Prostitution är inte frivillig	Expressen	2010-07-27
Sexköp är ingen mänsklig rättighet	Expressen	2010-07-27
Gudrun på Pride är ett hån mot sexsäljare	Expressen	2010-07-30
Bard och Swartz har en häpnadsväckande von oben-attityd	Expressen	2010-08-03
Sexlivet är inte svart eller vitt	Expressen	2010-09-06
Prostitutionen kostar faktiskt liv	Expressen	2010-09-12
Hårda sexköpsstraff bingo för skurkarna	Expressen	2010-09-17
Ingen rubrik tillgänglig	Expressen	2010-11-26
Sexköpslagens osynliga gisslan Stenungssund skämmer ut Sverige som	Expressen	2011-04-04
Sexköpslagen kan visa på maktens strukturer	Göteborgs-Posten	2009-03-15
Omyndigförklara inte sexsäljarna	Göteborgs-Posten	2009-03-17
Glöm inte bort trafficking i debatten	Göteborgs-Posten	2009-03-17
Prostitutionsdebatt som hamnar snett	Göteborgs-Posten	2009-03-19
Tänk nytt kring lagen om sexköp	Göteborgs-Posten	2009-12-01
Strängare syn på sexköp är meningsfullt	Göteborgs-Posten	2011-02-03